د قلم د مجلې نه

د محترم الحاج ننګيا ل ليکنه

د استاد الفت فن او فکر

زه خپله هېڅکله هم ددې دعوه نشم کولی چې د استاد الفت په ژوند او فن به داسې څه وليکلی شم چې د دې وړ وي، چې د هغه د فن او هنر ، ژوند او مبارزې داسې اړخونه وځلولی شي چې هغه يې د فن په هنداره کښې نه وي پرڅيدلی.

اصلاً د شاعر فن يوه داسې روښانه او ځلانده هنداره ده چې د شاعر طرز تفکر، ژوند، احساس او جذبات د خلکو مخې ته ږدي بيا به نو داسې څه پاتې وي چې زما غوندې يوه مات او ګوډ قلم ته پرې د ليکلو ضرورت وليدل شي او ماته خو لا خپله بې علمي او نا تواني هم ښه معلومه ده چې زما په وړاندې يې څومره ديوالونه درولي دي، خو بيا هم ځان لدې سعادت څخه نشم بې برخې کولی، زه پوهېږم داسې ورځې او وختونه کله کله د سړي مخې ته ورځي. حالات هميشه په دغه لورې د تلو وخت نشي پيدا کولی او دا ټول شرائط د لږ وخت لپاره لاس ته راتلی شي.

د يوه ليکوال خبره ده" ,,دا زموږ د قام بد قسمتي ده چې موږ عمر له خپل مړی ژوندی کوو او خپل ژوندی وژنو"".

خو کاشکې خبره داسې وای. دا رښتيا ده چې موږ خپل ژوندي وژلي او وژنو يې خو مړی مو ډېر لږ څه چې ښخې لږ ژوندی ساتلی دی په موږ کښې چې څوك مړ شي نو هغه پړ شوی، دا بيا د پيريو او نصيبونو خبره ده چې کله نا کله په چا د ژوند ورمه لګيدلې ده. د مرګ او ژوند دا کيسه زموږ د ظاهر بينو سترګو تر مخ روانه ده کنه نو حقيقي مرګ او ژوند دا موجوده ښه نلري کومه چې زه او ته يې په تعبير پسې لګيدلی يو.

دا چې په يوه دوو مقالو څنګه موږ يو مړی ژوندی ساتلی شو هسې ځان خوشا لوو- ګنې حقيقت دا دی چې موږ له مړو او ژونديو دواړو سره جفا کړيده.

اوس که به موږ کښې دا جذبه پيدا شي چې په مرګ هم د چا قدر را معلوم شي او محروميت مو د نعمت پر ارځښت پوه کړی شي هم لويه خبره ده.

په موږ خو له بده بخته داسې کانه شوی چې ژوندي مو وژلي او مړه مو پره کړيدي.

او بيا نن سبا- توبه نن خو د مړګونو بلا ګډه ده هر څه په مخه اخلي او په لمن کښې يې نغاړي- ژوندي وژني او په مړو د پړې خاورې انباروي.

د ژوند او مرګ په دغه کشمکش کښې زما ملګرو د دغه مسلط دود او پولو د ماتولو تکل کړی- دوی غواړي ټول ژوندي پاتې شي او د مړی عنوان له منځ ووځي. په چا د مړه نوم پورې نشي هېر او پر ونه ګڼل شي د غرضونو، سياستونو او خود خواهيو له منګولو وژغورل شي. د شو او بدو، مرګ او ژوند، حقير او محترم له ويش او سخاوت څخه د اقتدار لاس لنډ کړی شي. دا نيك په ځای او ضروري کار دی خو حوصله ډېره غواړي او د پرله پسې خواری غوښتنه کوي.

د جهاد په تېرو دوولسو کلونو کښې که زموږ مجاهد او قهرمان ولس د خپلو سرونو په بيه د خپلو وياړونو او قهرمانيو څلی و درول او نوی افتخارات او شخصيتونه يې جوړ کړل خو ورسره سياسي لو بو د تېرو وياړونو او شخصيتونو سره د جفاکانې هم راواخيستې او د پرون هر څه يې نه دا چې تر ډېره هېر کړل بلکې وخت په وخت يې وغندل هم.

اوس چې دوستان د خپل ولس د يوې درنې هستی يوې جاوداني او عملي هستی.او يوې وياړ منې او تاريخي څېرې ياد تازه کوي او د ادبي او عملي خدمتونو د لمانځنې باب يې پرانيزي دا يو نوی قدم دی، يو نوی فصل دی او يو داسې اقدام دی چې د بيدارو ولسونو له پاره ضروري او حياتي ګڼل کېږي. او داسې اقدام چې لا مخکې په کار ؤ.

خو غوره او ښه کار هر وخت ښه او غوره دی اوس هم که زموږ سد سر ته راشي دا به زموږ لویه نیکمرغي وي. اوس هم که موږ متوجه شو لا وخت شته چې موږ خپل رنګ وساتلی شو او د نورو په رنګ کښې له رنګیدلو په امن شو.
د قلم درنې مجلې پټېلې ده چې د مرحوم استاد الفت د وفات کلیزه ولمانځي چې په رښتیا هم یو ډېر بختور او ارځښتناك اقدام دی او یو تاریخي او ملي مسؤولیت.
په تېره په داسې سختو شرایطو او ترخو حالاتو کښې چې زموږ مجاهد ولس د یوه سخت ازموینست په ډګر ولاړ دی او د بهرنیو ځواکونو او توطئو او د دوستۍ په جامه کښې د دښمنیو له سختو سیلیو او توپانونو سره مخامخ دی د هیواد دملي، علمي، تاریخي او ادبي شخصیتونو د افکارو، خیالاتو او فنپارو راسپړنه هغه پیغام دی چې استاد الفت پخپل ژوند د هغې داسې یادونه کړې:

اوس يې که څوك نه لولي عالم په خوب ویده دی ټول
دا د سـبا ورځــې ویښ ځلمــو تــه پیغامونــه دي

زموږ د ګران هیواد د ادبیاتو معاصر تاریخ د همدغسې یوې ځلانده څېرې او لوړ شخصیت د فکر او فن په ډیوو روښانه او ورنګین دی چې د ژوند او فن تر منځ يې اعتدا ل ډېر ښه او جوت ساتلی او د ژوند او فن د یوه ښایسته ګډون پیلامه يې کړیده.
هو!
استاد الفت شاعر ؤ خو مجتهد شاعر، داسې شاعر چې د ادبي اجتهاد پر معراج يې پل ایښی او یو ځانګړی مکتب او سبك يې ایجاد کړی- د رحمان با با خبره:

چـــې دا نـــور شـــاعران کانـــدي هغـــه نـــه کـــا
رحمـــان کـــړی نـــوی نـــوی اجتهـــاد دی

د استاد شاعري د زمان او مکان له قیده آزاده ده- د وخت شاعری نده د وختونو ده- د زمانې شاعري نده د زمانو شاعري ده.
د استاد الفت شاعري زرښت نلري څو چې دنیا ودانه ده د استاد شاعري به د خلکو په زړونو او ذهنونو خپله پادشاهي چلوي، داسې چې دتل لپاره به د ده نوم زموږ د شعر او ادب په نړۍ خپور وي.
د استاد شعرونه یواځې د پرون شاعري نده د نن شاعري ده او د سبا شاعري چې هر وخت د ویښتابه پیغام وړاندې کوي د حرکت الهام او د حق په لور د قیام قوام داسې شاعري چې د یوه نوی دور اعلان کوي او د زوړ رنګ او نوی طرز یو ښکلی امتزاج ګڼلی شي.
د استاد شعرونه او لیکنې غوره- خیالونه لوړ او فکرونه ژور دي. د ده نظریات شخصي او ذاتي ندي اجتماعي دي- د ده سوچ، تصورات د ده لیکنې او احساسات له خپل ولس او خلکو سره په ژور او نه شلېدونکو تارونو تړل شوی چې هېڅکله هم نشي سره بیلېدی.
استاد په پښتو ادب کښې د یوه رغنده او انقلابي غورځنګ بنسټ ایښی او د انقلابي ادب روښانه ډېوې يې بلې کړیدي.
د استاد په شعرونو کښې د پیغام او الهام جهت ښه جوت دی د ده شعر مبارز شعر دی- د ټولنیزو نا خوالو- نا برابریو او نیکړتیاوو سره لاس او ګریوان شعر دی- له بې عدالتیو سره په جګړه بوخت شعر دی او د حق په لار کښې د پاڅون د شعور او احساس بیدارونکی او پاروونکی شعر دی.
استاد پخپله شاعری او شعري سفر کښې د خپلې ورکې په لټون پسې دی، دی د موسیٰ په لټه کښې دی چې د وخت د مغرور فرعونیت ګریوان ته لاس واچوي او شکست ورکړي.

دی پخپل ځیر او تیز بین نظر کوه طور لیدلی شي خو دغه طور ته د وخت په کړلیچونو کښې د موسیٰ لټون جاري ساتي.

استاد چې خپل خواږه هیواد ته پخپل ژور او رسا نظر وګوري او د سپین غره دنګې څوکې د خپل لوړ خیال په پردو کښې واړوي نو دا ورته د طور غر ښکاره شي د حقیقتونو او حقایقو د تجلا طور – هغه طور چې د موسیٰ د راتلو لار څاري.

د دغه آسمان څکو څوکو ځلا دده په نظر کښې هماغسې ځلکونه وکړي او دلته دغه طور ته د موسیٰ په ارمان د زړه د درد دا ټول ترجماني کوي.

کوه طور غوندې ځلیږي خو افسوس چې موسیٰ نشته
چـې الهـام ورځنـې واخلـي هغـه لـوی رهنمـا نشـته

په رښتیا هم که د طور دغو غرونو موسیٰ د رلودلای چې د لار ښوونې او حرکت پیغام یې خپور کړی وای او د دغه ولس د یون قافله د چا موسیٰ په مشری روانه شوي وای نو د وخت د فرعونیت ټول مظاهر به لا د وخته له منځه تللی وو.

د استاد په شعرونو کښې د یو اصلاحي انتقاد سرشار روح په څپو دی چې د اجتماعي نا کراریو او نا برابریو خلاف د احتجاج روح پاروي- د حق او عدالت په لار کښې د مبارزې احساس توپاني کوي او د وېښتابه او حرکت هنګامه توده او څپانده ساتي، داسې څپانده چې د څپو شور او زوریې په زړونو او فکرونو کښې د یوه خوځښت او انقلاب لوری په ګوتو کوي.

د استاد شاعري د وختونو او زمانو له پیغامونو او الهامونو څخه څپانده ده ځکه خو د ده شعرونه داسې ښکاري چې همدا نن او همدا اوس اوس د خپلې ټولنې د روانو کړاوونو په لیدلو یې له دردمند زړه څخه دا چیغه را پورته شوی- لکه چې په دغه غمو نوکښې له موږ سره څنګ په څنګ روان دی له همدې ځایه ویلی شو استاد د پرون په هنداره کښې نن ښه جوت لیدلی او د سبا له پټ مخ څخه یې پرده پورته کړیده.

وګورئ څه ښه وائي:

چه بې قیده بې جلبه زوردهرچالاس ته ورشي	عقل ئې کوچ وکړي له سره رحم ئې زړه نه رابهرشي
مجاهـــددآزادۍ چـــه اقتدارتـــه ورســـیږي	بیاهماغـه سـړی ګـوره ازادۍ تـه لـوی خطرشـي
دقـدرت هضـمول ګـران دی دادهرسـړی کارنـه دی	خیال یې بل فکرئې بل شي چه ئې لاس په نوروبرشي
تحمـــل دانتقادخوضـــعیفان نشـــي کـــولی	ډیرقـوي سـړی پـه کـاردی چه داپېټی وریـه سرشـي

....

چـې اصـلي څېـره د چـا ښـئي هـر چـا تـه
اقتـــــدار دی اقتـــــدار دی اقتـــــدار

د شوری تر عنوان لاندې شعر یې د نن له وضعې سره څومره جوخت اړخ لګوي او د مشورتي او موجوده شوراګانو او دې ته ورته حالاتو او جرګو پیشګوېې کوي دلته سړي ته په ډاګه کیږي چې استاد د پرون په آئینه کښې نن څومره روښانه لیدلی:

نــه پوهېـــږم چېرتــه بــه داســې شــورى وي چــه دړيــرې واک اختيــارئې دمــلا وي

کلــه اورکلــه اوبــه وي کلــه هــيڅ نــه ګــاه دوســپنونيني ګــاهي حلــواوي

څـه چـه نـن کانـدي تصـويب سبائې ردکـړي پـه هـرآن کښـې پـه غضـب هـرآن پخـلاوي

تصـــميم نيســـي ماتولوتـــه هرګـــوره مـاتول دخپـل تصـويب بـې مشـغولاوي

يووخـت سـپينه رڼـاورځ تـوره شـپه کانـدي بلـه ورځ ورتـه تـورتم سـپينه رڼـا وي

د استاد فن د افکارو او تخيل په پروربت کښې د يوه پوهنتون هومره کار کولى شي د ده فن له نويو نويو نکاتو ډک دى او د ژوند له ډېرو عميقو اسرارو څخه يې خبرې کړي، سړى دا ګڼي چې دوى به حتماً د ليکنې پر وخت ډېر نازك او واړه دقايق ليدلى وي د دوى په فن کښې جمال- برهان- انتقاد- احساس او درد په زړونو او فکرونو بې تاجه پادشاهي کوي او د ټولنيز سمون په لور د يوه اصيل حرکت او دعوت مخه پرانستى ساتي:

راځـــئ! چـــې حـــق دانســـان اداکـــړو نــه يــې غــلام کرونــه يــې آغــاکړو

نـــه يـــې ګـــداکړوبل تـــه محتـــاج نــه يــې راجــاکړوچې اخلــي بــاج

نـــه يـــې ظـــالم کړاونـــه مظلـــوم نــه ډيــربې قيــده نــه ډيرمحکــوم

د استاد فن د مطالعي په وخت سړى دا ګڼي چې دده دزړه ټول دردونه ارمانونه او غوښتني په همدغو کربنو کښې راغبرګې شوې داسې چې د ولس او خلکو د زړه غږ او د ژوند نغد تصويرونه ټول په همدغو جملو او کلماتو کښې ورته مخ لوڅوي ځکه خو د استاد فن پخپله د يوه نهضت او غورځنګ هنګامه توده ساتي او د انقلاب ډېوه روښانه:

پس له ډيره دلسردى- نه تقاضا ده پيدا شوى ســرو لمبــو تــه د لويــدلود بتــانو مــاتولو

د استاد فن د دعوت او مبارزې په لار کښې:

که د فکر ښکارولو يا د حق ويلو ځاى وي
د چــا ســترګو رډولــو نــه دارنکــړم

....

د ځان ساتلو پوهه عامه ده هر چا سره ده
هم له انسان هم ځناورو د صحرا سره ده
د حـق ويلـو او د ځـان قربـانولو پوهـه
لـه اولوالعزمـو لويـو خلکـو د دنيـا سـره ده

....

د پلار نیکه په قدم مه ځه حقیقت پسې ځه
هغه دود پرېږده چې حکمونه د قرآن ماتوي
....
بایـد شعـر شعـور خـلاص کـړو لـه قیـدونو
ترقـي لــور تــه رهبــر شــي د فکرونــو
د اوهـــامو خرافـــاتو بتـــان مـــات کـړئ
وي منکـــــــر د زور او زر د قـــــــدرتونو

استاد د اسلام روح او د اسلامي دعوت د پراختیا او د اسلامي برم او پرتم دا ډول آموزنده یادونه کوي او د اسلامي دعوت اصلي او سیاسي راز بیانوي:

جـوړه مدینـه کـړه لـه یثـرب نـه محمـد(ص) ده داســـــلامی تمـــدن ســــته کیښـــــودله
زړونـه ئـې قـوي کـړه پـه ایمـان دایمانـدارو ځکــه بـــه یـــوتن لســـوته مـــاتې ورکولـــه
جوړئې مسـلمان نـه دجهـان لـوی قهرمـان کړ هرځـــای داســـلام جنـــډه پـــه ســـرورپیدله
رایــې وړه بــاطن تــه رڼـایي د معرفــت ننوتـــه زړوتـــه چـــه بیـــاهیڅ ونـــه وتلـــه
لــوی جهـاد شـروع شـوچه پـه الله اکبربـه زمکـــه لـــه هیبتـــه لکـــه پاڼـــه ریږدیدلـــه

استاد د ماضي له یادونې حا ل ته راځي- د ماضي یاد تازه کوي څو د حا ل له ستونزو او کمزوریو څخه د خلاصون لار وښئي:

نــن هغــه قــوت دی کلــه پــاتې مســلمان کښــې
هغـــــه روحیـــــه مســـــلمانانو و بایللـــــه
وینـو کښـې اوس نـه لامبـي مسلم شـو د اوبـو مهـی
نــه ورکـــوي ســـر خـــو سرســـایه یـــې ومنلـــه
نــه کــوي جهـاد نفـل کـــوي او وظیفـــې کـــوي
مفـــت ثـــواب تـــه مـــلا مســـلمانانو وتړلـــه

دی له ظلم او ښکیلاك څخه د اسلامي امت د خلاصون یواځینی لار او د بر لاسی او سر لوړی راز جهاد ګڼي ځکه خو ځای په ځای د جهاد او د هغه د روح او مفهوم یادونه کوي او په دغه لار کښې دعوت چلوي او د محمدي رغنده انقلاب او ژغورنده خوځښت اهداف او لاس ته راوړنې دا ډول تفسیروي:

راغـی جهان تـه محمد (ص) چې وران جهان جوړکړي
چـې جـوړوونکی د جهـان یعنـې انسـان جـوړ کـړي
الفتـــه ده راوور جهـــان لـــره کامـــل ســـړیتوب
ســړی ســړی شــو پــه رښـتیا د محمــد(ص) پــه عرفـان

دی د جهاد په لار کښې پر ناکامي هیڅ ګروهمن نه دی او د دغه لارې هره ستونزه، هر کړاو او هره ربړه کامیابي ګڼي:

چې جهاد سیاسي نه وي مسلکي وي   سیاسي مراعاتونه لا یعني وي
انحراف چې له مسلکه قبول نه کا   نا کامي هم ډېره لویه کامیابي وي

څوك خپل فکر ته ملګرى لټوي   څوك ملګرو ته خپل فکر بدلوي
چې خاوند د عقیدې وي په رښتیا   عقیده له ځانه نه قربانوي

استاد د راروانو خطرونو او د استعمار له توطئو او ګواښونو نه دا ور هوشدار ورکوي:

د افغاني وحدت په حا ل مې زړه رپیږي مدام
بله نقشه د سیاست په دورنما ګنبې وینم
د اتفاق نارې وهي د نفاق اور بلوي
دوستی ګنبې پټه دښمني زهر دوا ګنبې وینم

دی د ملي وحدت د داعي او منادي په توګه هر ډول تبعیض او امتیاز ردوي او محکوموي:

یو غلجی بل دراني دی څوك تاجك دی څوك ازبك
د افغان له کور او کلي خدایه ورك کړې دا توپیر
که تبعیض او امتیاز وي هر څو غلی په پرده ګنبې
نه پټیږي پرې پوهیږي که اعمیٰ وي که بصیر

****

بې له تقوا هیڅوك په هیڅا بر تري نه لري
دي برابر عرب عجم سپین وي که تور مؤمنان

استاد د مفکر او فیلسوف په حیث ، عشق، معشوقه، آزادي، قرباني، هنر او ژوند داسې تعبیروي:

محبوبه د هنر من ښکلی معنا ده   معشوقه د بوالهوس پـا در هوا ده
د ځا سترګې ساري ستوری او سپوږمۍ   د ځا برخه هوسونه خر مستۍ
د الفت محبوب عرض نه دی جوهر دی   په نظر ګنبې یې چې ښکلی دی هنر دی

لېونی یونس ځنځیر ګنبې و ترلی   مور په کور ګنبې زولنو ګنبې ؤ ساتلی
نن په مرګ له زولنو څخه آزاد شو   آزادی ته خوشې نه دی رسیدلی

دی مرګ او ژوند ته په دغه ظاهري بڼه نه ګوري دی پخپل ژور نظر د مرګ او ژوند حقیقت دا ډول بیانوي:

ډیرژوندي دي شي هغه مړي نه ځار   چه په مرګ ئې شي ډیرخلک ناقرار
معنوي ژوندېي له خضرنه کم نه دی   چه په ځاانسانیت کړي افتخار

مړهغـه دی چـه ژونـدی پـه مـړه حسـاب وي نـه مـري هغـه چـه ژونـدی يـې وي يادګـار

ډيرژونـدي مـړه دي اوډيرمـړي ژونـدي دي مـړه وي هيرژونـدي پـه يـادوي دروزګـار

هرافغـان تـه الفـت دومـره پوهـه غـواړي چه د مـرګ وژوندتشـخيص تـه ده پـه کـار

د استاد فن له بې کفايته او مسلط چاريير چل سره د منطقي، مؤثرې او دوامداره مبارزې پيلامه ده چې د يوه مبارز ادبي غورځنګ بڼه لري او له حاکمه فساد سره د مبارزې په ډګر کښې مخکښ ادبي جنبش ګڼلی شي:

وينـم ګـورم اورم چـې نـور څـه کـوي مـوږ څـه کـوو
سـتا نـوکر کـه يمـه مګـر ګـوره کـور او کـر نـه يـم

شخصـي نظـام چـا تـه ډېـر څـه ورکـوي چـا تـه خپـل حـق هـم پـوره نـه ورکـوي
کلـه دچـا مـخ ښـکلوي پـه مينـه کلـه بيـا ګـوره څـوك پـه خولـه ورکـوي

مـچ کـه پـاس د چـا پـه سـر ځـای ولـري
کـه پـه لـوی دسـترخوان خـوري شـکر تـری
کـه د ګـل پـه پاڼـه ناسـت وي ګلخانـه کښـې
بيـا هـم نشـي پريښـودی مردارخـوري

او دنن په رڼا کښې د پرون له ګوګل څخه دا غږ پورته کوي:

پـه زيـره د بـا بـا اوس ماشـومان لـوبې کـوي خپه يم په مشرانو چې کشران لوبې کوي
پـه مدحـه پـه سـتايلو پـه بوټونـو پـاکولو دا خلك نن سبا په والا شان لوبې کوي
چې هر طرف يې بيايي په همغه طرف درومي په ځينو کـاردارانو درباريان لـوبې کـوي

د وختونو او زمانو په بهير کښې خپل تلپاته او انقلابي پيغام او د وخت يو تريخ حقيقت داډول بيانوي:

خوله په څوك شي ماتولی د سر ستړګې ړندولی
څوك ترلی سترګې نشي د وجدان او د ضمير
مه غوليږه عاليجاهه که په خوله درته دعا کړي
جوړه نه راځي په زړه کښې د بدای او د فقير

ځان د چا غلام کړه که په نورو باداري کوې
سرتيټول زده کړه که کارونه سرکاري کـوې
هلته زورورو تـه پـه ګونډو لاس پـه نامـه اوسـه
دلته که فرعون غونډې په موږ کلانکاري کوې

استاد الفت له وطن سره بې کچه مينه لري، دی ګوري چې هيواد يې له خدای ورکړيو نعمتونو او طبعي زيرمو څخه ډك دی خو وطنوال يې وږي دي، دلته دی چې دی خپل خوږ وطن مخاطبوي او وايي:

که ته زمونږ يې اومونږه ستايو ولې بې برخې اوبينوايو

هرڅه په لاس کښې ديوڅوتنو دبډايانو دغلو رهزنو

مونږ په خواريوپه زحمتوکې څوصاحبان دي مست په نشوکې

ورته غرېبي تل سرودونه دوئ دي اوښکلي تل وصالونه

نورڅه نه کاندي بې عيش ونوشه کله بيهوشه کله مدهوشه

که دي ناولي دي نازولي هرڅه چه کاندي خودي ښاغلي

ترڅوبه مونږ خوري هغه څوتنه چې په دردنخوري دتاوطنه

استاد د مظلوم په دفاع او د بېوزلې په پلوی کښې له هر جابر او مستکبر سره لاس او ګريوان دی دی دخپل انتقاد په توره له هر ډول ټولنيزو نا برابريو او نا خوالو سره په ډغره او مقابله بوخت دی او خپل احتجاج په دا ډول بيانوي:

خپل تور مخ نهويني خود بين نه دی خپل بد ليدی نشي بد بين نه دی

که حق هر څومره وي ظاهر او باهر ورته نه ګوري ظاهر بين نه دی

****

په ورانکاروچې کارونه جوړوي حقيقت کښې جوړ کارونه ورانوي

يا ټکي يا ډېره زياته ساده ګي ده که بتان په بت پرستو ورانوي

وران کار به ودان ګڼې دلته که اوسېږې ته حق ويل به زيان ګڼې دلته که اوسيږې ته

ورځې ته به شپه وايې چا که ورته شپه ويل تور به سپين شيان ګڼې دلته که اوسيږې ته

هيڅوك ملامت ندی وران که تول کارونه شي خپل قسمت به وران ګڼې دلته که اوسيږې ته

ټيټ خلك به پاس ګڼې ناست که په جګ ځای کښې وي ځمکه به آسمان ګڼې دلته که اوسيږې ته

يو شان ندي نصيبونه قسمتونه کاتبانو د ازل کړي فرقونه

چا بانکونه دي ډك کړي په ډالرو چا پخپلو خدمتونو تاريخونه

****

د يو کار عيش او نوش هوسراني وي د بل کار مجاهده وي قرباني وي

خطراتو نه هغه کله ويرېږي چې يې برخه د تاريخ قهرماني وي

****

ته چې هر فکر لوې زه درته دومره وایم   که یې وزرونه وکړل پوه شه مېړیان ورکوي
یوپه بل پسې لا څه چې یواوبل سره هم نه ځي   پداسې حا ل کښې زړونه خپل اطمینان ورکوي
ډېرو خپل پل غلط کړ او په غلطه لاړل   ملامت ندي خلك که رهبران ورکوي
چې نا مطلوب شي وزیر نو سفارت ورکوي   ګوره هیواد نه څنګه بد بد کسان ورکوي
چې غریبي ورکه کړي له کور او کلي ځینې   د غریبانانو دښمن غریبانان ورکوي

چه په ژبه یې ښتې هغه یې خوښ وي   پالېسي یې په رښتیاچه پالېسي ده
داخلي سیاست ډېردی راتیت شوی   زیربنادلوړمقام قدمبوسي ده
مینوژوب کښې چه بازارته لوڅه اوزي   مه وایه چه یارانه ئې لباسي ده
نامردان وائي مردی کښې مزه نشته   خوندوره غوښه ګوره دخسي ده
که" الفت " ولاړیوازې په میدان دی   بېکسي ده هسې نه چه ناکسي ده

ماوې هغه دسرسړی دې په ښه نوم یادیږدي   ده وې دټول اولس دپاره بس یوسرښه دی
ما وې په یوسرباندې کله ټول کارونه کېږي   ده وې له سل سرونه یوسرښکرورښه دی
ماوې ولس به شي بې سره که سرونه نه وي   ده وې زما دسردعاکړئ دی بې سرښه دی
ماوې ولس ډېرخواروزاردی څه چاره ده په کار   ده وې جاهل دی اوجاهل تردې بترښه دی

د اجتماعي ستونزو او نا برابریو خلاف:

پدې لار کښې غوایي اوس هم په موټرو کښې تیریږي   خو موټر ته په ختلو غویي کله سړي کېږي
په سپیتانه که هر څومره ترقي د چا نصیب شي   ځای یې بر مقام یې بر شي شخصیت یې نه لوړیږي

د یوه آسوده ژوند کښې شرم او عار وي
د بل خوار او ساده ژوند کښې افتخار وي
فضیلت او تقوی' نه وي ډېر ثروت کښې
ډېر مالدار سړی به ډېر لږ ایماندار وي

بې تمیزه خدایږو سترګې د جهان دي   ډېر لېوان شته چې په ښه د انسان دي
حقیقت چې کاندي څوك له پښو لاندې   که مېږی هم آزار نه کړي ظالمان دي

استاد الفت سترګور او متعهد ادیب ؤ د هغه نظر ډېر لیرې څار کوي هغهویني چې اغیار یې د ځوان نسل د روزنې او ښوونې په پلمه د هغوی د بې لاری طرحې او نقشې تر لاس لاندې لري- د سر ماغزه یې مینځي او وران یې جوړوي:

په مدرسه کښې د اغیارو کله   څوك د افغان ځوی نه افغان جوړوي
پردی کلتور پردی لمسون له سړي   حلقه به ګوش د این و آن جوړوي

سر کښې څه نه پرېږدي ماغزه يې مينځي   د سر ويښته يې په ښه شان جوړوي
مود پرستي دومره غالبه شوه اوس   ځان خرڅوي خو چا ته ځان جوړوي
غلط علاج نه بې علاجه ښه دی   ناجوړه ښه دی که يې وران جوړوي

د استاد د شاعرۍ بنسټيز اصل د ټولني د نيمګړتياوو د سمون په لور دعوت دی د ظلم، نابرابريو، بې عدالتيو او محروميت پر ضد د خوځښت او پاڅون بلنه ده- د جهاد مفهوم او اصل د خپل شعري سفر دمه ځای ګرځولی-دا هغه وخت چې هره ليکنه او شعر يا دخيالي مينې په افسانوي لومو کښې ښکيل ؤ او يا د مدحې- ساتېرۍ او افراطي قوميت په تاو کښې سوځېده خو استاد د ولس او امت د بقا او سر لوړی راز جهاد ګڼلو.
د جهاد او غزا تلقين يې کاوه او د جهاد او مبارزې د روح د خپراوی هڅه.
استاد د ابتدا نه پخپل فن کښې د جهاد او غزا مفاهيم او اساسات په ډېر عالي انداز کښې رانغښتی او د مسلمان د عظمت او بر لاسی راز او اساسي فريضه يې ګڼله.
زما په خيا ل چې استاد د يواځنی شاعر او ليکوال دی چې په هغو کرختو شرايطو کښې يې د جهاد نوم –مفهوم- مضمون او روح ته پخپلو ليکنو کښې ځای ورکړی له جهاد څخه يې خبرې کړی د جهاد او شهادت روح يې خپور کړی د مبارزې او مقاومت درس يې ورکړی. ده توره د اسلام د عظمت او اسلامي عدالت او نظام د قيام يواځينی وسيله ګڼلی او د تورې اهل يې هم يواځې مسلمان بللی او جهاد يې د اسلامي امت د بقا او سعادت بنسټيز راز او قوت. ځکه خو د تورې عبادت افضل او تر ټولو غوره عبادت معرفي کوي:

عبادت په توره خدای ته زيات له هر راز عبادت دی
د خپل سر ورکول وروره خدای له پاره لوی طاعت دی

که جنت د چا په کار وي
تورو لاندې يې مکان دی
آب د تورې بل شی ندی
همدغه آب حيوان دی

بل دتورې اهل نشته دا وسله د مسلمان ده
وسيله د حق پاللو او د نشر د قرآن ده

چې په توره مري شهيد دی
هغه نه بې پردې کيږي
چې بې تيغه وي مړ شوی په
تخته باندې لوڅيږي

بل ځای وايي:

توره حق او حقيقت دی — شريعت پرې رڼا کيږي
تورې شپې د ملتونو — بې له دې نه سبا کيږي
همدغه شرف يې بس دی — چې په توره غزا کيږي
د ظالم او خدای نا ترسه — ورنه خوف او حيا کيږي

ځوك چې شهيد شي د خپل دين او د وطن د پاره
د جنت حورې ورته راشي د ديدن دپاره

د خدای(ج) له لوری ورته ډېر آفرينونه راوري
بل له آسمانه د ملکو سلامونه راوري

نه محوه کيږي په هيڅ شان د ده د تورې رڼا
دده ميرانه نه هيريږي په هيڅ وخت کښې د چا

بل ځای د اسلام د حقيقي روح د تبليغ او د جهاد او مبارزې د دوام او همدارنګه د اسلام د اصيلو او ژونديو اساساتو د خپراوی او پدې اړه د مسلمانانو د اهما ل په اړه وايي:

ټول عالم خبردی چې خيرات کښې ثوابونه شته
ما ل کښې دغنيانو دمسکين، فقيرحقونه شته
څوک چې ملايانوته څه ورکړي ډېراجرونه شته
بې زکاته ما ل باندې داغل داورګورزونه شته
دامسئلې کړی واعظ مونږ ته شامدام دی
پټ يې چې ساتلې ځينې نورددين احکام دی

لمونځ موصحيح نه دی خونفلونه هرساعت کوو
دين نه خبرنه يوله ريا ډک عبادت کوو
نه کووعمل په قرآن تل يې تلاوت کوو
سل رنګه ګناه خدايږوپه رنګ کښې دطاعت کوو

زښت ډېرمهارت لروپه دغسې كارونوكښې

دين راڅخه ورك شوپه رسمواور واجونوكښې

حق ويل په حق ټينګ درېدل اصلي طاعت ګڼه

لاره كښې دخيركوښښ كول لوی عبادت ګڼه

داته وظيفه دسرېتوب اوخلافت ګڼه

ظلم وركول له ملكه دين اوعدالت ګڼه

سخت وي كه اسانه چې دين وايي هغه كاركړه

ورانې كړې لارې كړه اوجوړه سمه لاركړه

دارنګه كارونه دربنتيامسلماني غواړي

ګرانه وظيفه ده ډېره ټينګه دينداري غواړي

حق اوحقيقت پالل تقوی ايمانداري غواړي

هركاركښې دخدای لحاظ دحق طرفداري غواړي

څوركعته نفل كول شيخه ! دومره ګران نه دی

خدای خوشحالول جنت ګټل دومره آسان نه دی

د كربلا الهام تر عنوان لاندې پخپل الهامي شعر كښې چې د اسلامي امت له پاره يو تلپاته او ژوندنی پيغام دی د كربلا په حقيقت د يوه درس او عبرت په بڼه كښې د كربلا عظمت له يادولو سره د جهاد او خوځښت د داعي په توګه د دغه حادثې روح او د ژوند حقيقت دا ډول تفسيروي:

خاوندان د ارادوتل په جرئت مومي نجات
له خطرسره جنګونه حقيقت دی دحيات

نمرودان سوزوي اوركښې كه دعصرابراهيم
حق پالونكوته نه ښائی چه باطل ته شي تسليم

كه يزيدپه كربلا كښې ظلم كړي له حده تېر
شهامت به دحسين څوك ترقيامته نكړي هېر

يزيد نوم داستبداددی دسمبول په حيث جهان ته
حسين ډېراعلی مثال دی دايمان اهل ايمان ته

ظالمان په ايماندارونشي كړی حكمراني
دظالم ظلم ته غاړه كله ږدي مسلماني

غرقيدونكی دی غرقيږي كه فرعون دی كه قارون
چه پيداشي په ولس كښې يوموسی اوبل هارون

دنمرودامرته غاړه نه ده ايښی ابراهيم
دفرعون قدرت ته كله تابع شويدی كليم

اسلام نه منې هيڅكله ديزيدمتابعت
حسين سرشي وركولی نه لاسونه دبيعت

محمد اومومنانوكول ځكه جهادونه
چه دخدای په لاره سم كړي دابې لارې قدرتونه

داسلام روح دی جهاد ناروا سره عناد
حمايت دمظلومانو وركول دهرفساد

هغه كله مسلمان دی چه خركيږي ددجال
وظيفه دمسلمان ده له دجال سره جدال

چاچه يوقدرت منلی په جهان كښې دالله
اصلي كاريې دی جهان كښې جهاد فی سبيل الله

مومن كله شي منلی يومطلق آمريت
اولوالامرداسلام دی مقيدپه شريعت

مكلف په مشوره دی اولوالامرداسلام
بی نيازه مشورې نه كله وخيرالانام

په هغوتل مسلط وي ظلم جبرقهرزجر
چه په ظلم كوي صبراوله خدايه غواړي اجر

حقيقي مسلمان نه دی دا ايمان څه ايمان نه دی
چه حسين غوندې يزيدته ټينګ ولاړ په ميدان نه دی

اسلام نردی اونرتوب دی شهامت زړورتوب دی
نه ژړانه انګولاده نه دظلم مرئيتوب دی

په يوازی ژړابانـدی حسين كله خوشحاليږي
پيروی دحسين وكړه كه حسين دې ډېرخوښيږي

يزيدان څومره ډېرشوي يوحسين نشته جهان كښې
دجهاد درس چاوانخيست مهجورپاتې شوقرآن كښې

ومنل مسلمانانو داسلام اسان امرونه
سرسايه وركوي خدايه! نه دحق لار كښې سرونه

نوافل ئې دي ټينګ كړي واجبات ئې دي هېركړي
نوريې هرڅه دې ترك كړي او رادونه يې ډېركړي

داسې خوارزاره نه وه حقيقي مسلماني
څه شوه چيرته لاړه هغه دايمان قهرماني

مسلمانه! با ايمانه داغريب دين معتبركړه
په دين سروركړه او دين بيا دپخواپه شان سرور كړه

انتقام دحسين واخله دخپل عصرله يزيده
ورك دزمكې خدايان كړه الهام واخله له توحيده

حسين توئې كړلې وينې ته پرې اوښكې تويوې
ځای دوينو اوښكوونيو څه يې وكړه څه كوې؟

راشه ! بس كړه ژړاګاني ظالمان وژړوه
حسين ظلم قبول نكړترې مظلوم مه جوړه وه

دهغه سر، سرلوړي ده ددنيا چت نه اوچته
چه په مرګ ئی ځان خلاص كړی دذليل ژوندله ذلته

په حسین باندی مه ژاړه په هغه مظلوم وژاړه　　چه ظالم ته ټيټېږي سر مظالموته بردي غاړه

نن اسلام خدايږو شرمېږي په عمل دمسلمان　　په تش نوم باندې مومنه! داسې کله وايمان

سياست اسلامي نه وي که اسلام وي سياسي　　سياست ددين خدمت کښې سياست دی اسلامي

داسلام ډيوه چه مړه شي دزيارت ډيوه بليږي　　دبی روحه اسلام قدر ځکه ورځ په ورځ زياتيږي

استاد الفت له یوې روحاني او ستانه کورنۍ سره تعلق درلود خو دی د مبارز روحانیت قایل ؤ نه د داسې روحانیت چې له مبارزې او سیاست څخه لېرې او د روحانیت پرده یې د خلکو د استثمار او رهبانیت له پاره پر مخ راکښلې وي هغه د رحمان بابا خبره:

دين يې دام وي د دنيا په لار کښې ايښی　　پرې را اړوي وحشيان د مخلوقات

ځکه خو دی په زیارت کښې د ډیوې د بلولو په ځای دغه ډیوه د یوه بېوزلي په تیاره او سړه جونګړه کښې بلول غواړي او د ملیونرو خیرات خورو په وړاندې د وطن د لکونو بیوزلو او وږیو د کړاوجن ژوند ترخې خاطرې رامخې ته کوي.

د استاد فن د اجتماع له ښېګړو سره کلك تړلی دی- دی یوه لحظه هم له ټولنې او خلکو نشي بیلیدلی-د ده فکر او سوچ ټول د خپل ولس له پاره دی ځکه خو د ده دشعر هر بیت او د لیکنې هره کرښه د پرګنو او ټولنې د شعور او مزاج نقشه کېلی شي او د تیارو په زړه کښې د ویښتابه د پیغام بله ډیوه:

فرق د حق او د باطلو لوی حکمت دی　　د دماغ او زړه همدغه عبادت دی
بې له پوهې بې له عدل او بې له رحمه　　په چا باندې روا کله حکومت دی
د يوه شخص نوکري خو غلامي ده　　لوی عزت د خپل وطن او قام خدمت دی
چې خپل ځان کښي خادم د خادمانو　　پدې راز ښه پوهيدلی نن الفت دی

استاد الفت د وخت د کرختو او کرکجنو شرایطو او د هغه په وړاندې د مبارزې د رغنده نهضت او خپل دریځ او عکس العمل دا رنګه ترجماني کوي:

نه مې دچامال خوړلی نه مې څوک وژلي دي

نه مې چاته ورک شه یاګم شو کله ویلي دي

نوره ګناه نلرم په دې ګناه مې مه نیسه

زړه کښې مې چې پټ ظالم ته بدغوندې کتلي دي

وخت داعتراف دی ګناه خپله درته وایمه

نه یمه منکر په مظلومانومې ژړلي دي

داګناه دستر ګوکه دزړه ده نه پوهیږمه

بدمې چې لیدلی خدایروبدمې هم ګنلي دي

نه ومه خبرپرده مې لر غوندې چې جګه کړه

نه دي دویلوهغه څه چې مالیدلي دي

زه یې په لیدلواو ویلوګناهګارشومه

نوریې په کولواوعمل باندې ښاغلي دي

نه یمه خاین په خیانت دنوروپوه یمه

پوهه که ګناه وي خلق ټول اوس پوهېدلي دي

داچې ډیرکاره درته ولاړدي تیټ سرونه هم

ستا مخکښې چې سم نشوه سم کله چلېدلي دي

هیڅ امیدترې مکړه که څوک ځان دتاغلام ګڼي

ماغلامانه ذهنیتونه پېژندلي دي

مور مخکښې و ویل چې استاد الفت له خپلې ټولنې څخه ندی بیل شوی هغه که رئیس هم ؤنو له خوارانو سره یې د زړه او فکر مراندې تړلې وې او د همدغه پاټکی نمایندګی یې کوله او که په شورا کښې وکیل ؤ هم یې د مظلوم او بیوزلی د زړه غږ او د ضمیر آواز غبرګاوه او د عالي طبقې او حاکمه دستګاه څخه یې خپل پریکړون او د آغا صاحب او بادار له نومونو څخه یې کرکه کوله:

زه بل څوك نه یمه اولاد د غریبانو یمه سکنی وورو د عاجزانو او خوارانو یمه
یمه له خاورو نه پیدا خورمه له خاورو پیدا د لاس نیالګی د کاریګرو دهقانانو یمه
ما ته آغا ما ته بادار ما ته صاحب مه وایه ډېر ویرېدلی له نامه د صاحبانو یمه

چې ورته بل نيسي اوبه نور يې بې آپه غواړم   وينو ته تږی زه د داسې بادارانو يمه
د بل زحمت کښې چې خپل ځانته راحتونه غواړي   د سر دښمن زه د بې رحمه ظالمانو يمه

بل ځای وايي:

عاقبت به يې سيلاب د اوښکو يوسي
چې خواران او غريبان چا ژړولي
د ښايست بهار څو ورځې وي دنيا کښې
بيا له نازه راکوزيږي نازولي
زمانه به يې د نورو خندنی کا
چې يې هر وخت په خوارانو دي خندلي
د دې دهر هر څه تلونی دی پوهيږم
ځکه ما ترينه لاسونه دي مينځلي
ځکه ما زړه بل عالم پورې تړلی
دې دنيا ته مې په بد نظر کتلی

د استاد مشاهده ډېره ژوره او د مطالعې احاطه يې د فطرت د وسعتونو په اندازه وه-دی هغه څه ګوري چې ظاهر بينې سترګې يې نشي ليدلی:

ګورم جهان کښې څوک کعبه ځينې بوتان جوړوي
غلطه پوهه له سرې ځنې شيطان جوړوي
دسړوکاردی چې دخپل وطن کارونه جوړ کړي
جونه اوپيغلې سينګارونه کوي ځان جوړوي
تهذيب ضروردی نظافت اوښه لباس دی په کار
فېشن که زيات شي له ځلموبازينګران جوړوي
دودانۍ اميدله هرچانه کېدلی نشي
له خاوروګټوښه کورونه معماران جوړوي
چې انساني رڼا پيداشي په مغزوکښې دچا
هغه کوښښ کړي په عالم کښې انسانان جوړوي

ډېرتفــــاوت شـــته پـــه انســـان کښـــې دمعناپـــه لحـــاظ

واړه مشــــغول دي ځينــــې ځــــان ځينــــې جهــــان جــــوړوي

استاد الفت د موجوده وينووونکی خوځښت او بريمن حرکت دا ډول پيش بيني کوي او زيری ورکوي:

بلې لمبې زموږ په زړونو کښې مړې شوي دي اوس
بيـا بـه تـازه شـي مـړه اورونـه لـه سکرونه نـه ځـي
بيـا بـه اور بـل کـړي د ظـالم او د دښـمن پـه خونـه
د انتقـام جذبـه زمـونږه لـه سـينونه نـه ځـي
کــه پــه برهــان او دلايلــو فيصــله و نشــوه
غوځـه او پريکـړه د چـړو تـورو لـه خولـو نـه نـه ځـي

د استاد فن پند دی-درس دی-پوهه دی-او زده کړې، تجربې، مشاهدې او تفکر مدرسه:

دنظرخاونـــــــــدان نـــــــه شـــــــي غولـــــــولی

ددنيــــــا نــــــاوې کـــــــه هرځوځـــــــان ســـــــينګارکا

دميړونــــــــو افتخارپــــــــه نورخــــــــه بويــــــــه

ښــــــځې فخرتــــــل دســــــرو زروپــــــه هارکــــــا

دانســــــان نظرچــــــې لوړشــــــې ترافلاکــــــو

نظرکلــــــه پــــــه درهــــــم اوپــــــه دينارکــــــا

چــې پــه مــا ل او دولــت نــه شــي خــوک بــې لاړې

آفـــــرين يـــــې پـــــه همـــــت اوکاروبارکـــــا

دنيـــــا ښـــــه ده مګرفخـــــر لـــــــره نـــــه ده

چــې مغرورپــه مــا ل دولــت شــي ځــان بــه خوارکــا

ډيـــره ښـــه ده کـــه پـــه ښـــه لارکـــې صـــرفيږي

ډيـــــره بـــــده ده کـــــه جوړتربنـــــه زنارکـــــا

عاقلان یې وسیله واسطه بولي
ناپوهان یې لیاقت لره معیار کا

استاد الفت د دعوت ځانګړی اسلوب او د مبارزې خاصه لار لري دی له فساد او مفسد، ظالم او ظلم، استبداد او مستبد سره د مقابلې له ډېر مؤثر او ځواکمن سنګر څخه لاس او ګریوان دی:

په ګودر پېغلو منګي خپل ډکول
یو منګی د ډکېدو وخت کښې ویل
تږي نه یو اوبه څښو خو نه پوهېږو
چې څه راز به وي د تږو اوبه څښل

په رښتیا چې ځوك منګی غوندې ډکیږي | ورو تږو له احواله څه خبرېږي
په کندوانو ځوك پړه نشي اچولی | که په لوړه د خوارانو نه پوهیږي

هو! د استاد فکر او مشاهده ژوره او نظر یې پراخ دی- دی ژوند، دنیا او ما فیها ته د زړه په سترګو ګوري او هغه څه ویني او بیانوي چې نور یې نشي لیدلی، د ده نظر لدغه مادي او ظاهري دنیاګی نه اخوا ډېر لیرې د وسعتونو د کچ میچ جاج اخلي او له دغه سفر څخه له یوې معنوي توښې سره راستنیږي:

دایمان دخاوندانو داباوردی
چې یوپُل په سمه لارکښې دمحشردی
بدان نه شي تېرېدلای ترې هېڅکله
دنېکانوصالحانوپرې ګذردی
ورنه تېرشي ځوک چې ځای لري جنت کښې
ورنه لویږي چې اصلي ځای یې سقردی
که پوهیږی دغه پُل شته په دنیاکښې
خوعالم ترې غافل اوبې خبردی
په صراط المستقیم باندې تله ګران دی
دجنت په لورې تګ مشکل سفردی
تېرېدل له هوسونو اسان نه دی
بوالهوس ته دغه سددسکندردی
له نفسي خواهش نه هغه تېرېدای شي
چې دنفس په خواهشاتوزوروردی

پــــــه شـــــــهواتوچې قـــــــدم ږدي اوتېرېـــــــېږي
همدغـــــــه پُــــــل د صـــــــراط اودمحشـــــــردی

پــــــه دې لارکښــــــې لـــــــوړی تنـــــــدی ســـــــربايلل شــــــته
حـــــــق دپـــــــاره ســـــــرو اورونوتـــــــه لوېـــــــدل شــــــته

استاد د ژوند په هيڅ يو پړاو کښې د خپل اصلاحي دعوت او مبارزې لار نده يرې ايښی له بې کفايته رژيمونو او ټولنيزو نيمګړتياوو- بې عدالتيو او نابرابريو سره يې منطقي اغيزمنې او دوامداره مبارزې ته دوام ورکړی داسې چې نن هم د دوی فن د وخت په شپېلی کښې د مبارزې او خوځښت په لار کښې د يوه انقلابي پيغام او حرکت حيثيت لري.
پدې اړه د ده همدا يوه خبره وه:

کــــه مــــې ســــر شــــي د هــــاتي د پښــــو لانــــدې
کــــه لــــه پاســــه مــــې راغورځــــوی د لانــــدې

تــــور تــــه ســــپين نشــــم ويلــــی ســــپين تــــه تــــور زه
دا اميــــد دې څــــوك لــــه مــــا نــــه هــــيڅ نــــه کانــــدی

لنډه دا چې استاد الفت د حالاتو په غوږ ونو کښې د زماني شعر ته د خپل وخت او خلکو په ژبه غږ کړی له همدې ځايه ده چې په يوه بڼه نه يوه بڼه د پښتو د موجوده ادب په هره څانګه د استاد دفن اغيز پروت دی او کومې لارې چې دوی په نښه کړی په هغو باندې د پښتو ادب د پر مختګ د کاروان سفر په ډېر برياليتوب سره روان دی.
په پای کښې د حسن اختتام په عنوان د استاد د وصيت تر عنوان لاندې شعر سره خپلې خبرې رانغاړم:

غواړمه چه مرګ مې وي په شان ديوفقير — نــه دې پکښــې ويــروي نــه دخلکــو ډيربهيــر

نه دې راډيو کښې وي زما دمرګ اعلان — نــه دې وي زماپــه قبرخــان وبــيګ اوميــر

خاورتــه دې وســپاري ماهغــه دهقانــان — هغــه چــه کــري تخــم او وړي خيرکثيــر

نورڅه نه وړم عجزاونيازبه وړمه خدای ته — رحــم اوکــړم تــه بــه ئــې وړم عذروتقصيــر

لاس کښې که څه نه و، چه نهروړي ماړه کړمه — زړه کښې خوڅه و، چه ئې په دوئ کړمه زهير

ښه به وي که لرمې داتياره قبررڼا کاندي — کــه مــې رڼــاکړی وي دچــاذهن اوضــمير

مکــړئ دريادپــاره ماپســې خيــرات — ځــان پســې نــه غــواړم خيراتونــه چشــمګير

ورکړئ غریبانوته که وي زما څه مال　　　پټ غونډي له خلکوچه پکښې نه وي تشهیر

خدای ته ډیرنږدې وي له هرچاڅخه "الفته"!　　　هغه چه دنیا کښې وي غریب خواروحقیر

د مرحوم سید شمس الدین مجروح لیکنه

د ګل پاچا الفت یادونه

الفت (خدای(ج) دې وبخي)زما د ډیرې مودې آشنا ؤ.
زما او دده په منځ کښې اشنائي د ځلمي توب د وخته شروع شوي وه او د ده تر مړینې ئې په همهغه تودښته دوام و کړ. او اوس هم زما په زړه کښې د هغه مینه او احترام هماغسې ځای لري. دا بې پروا او زړور شاعر چې اشعار یې په انتقاد او سپینه وینا ډك دی ډېر محجوب سړی ؤ. دغه شاعر او وینا کوونکی چې تر اوسه مونږ سره د شعر په ژبه ګړیږي ډېر کم ګویه او خاموش سړی ؤ، بې ضرورته خبرې یې نه کولې او همیشه به یې د بل خبرو ته غوږ ایښود ډېر ظریفه طبعه ئې لرله، ښې د مزې ټوقې ئې کولې خو د ده په ټوقو او ټقالو کښې هم ادبې نکات پراته وه او زیادتره ئې ادبي تنز ؤ. (هغه عامیانه او سپکې ټوقې مسخرې نه وې). د ده تحصیل په دیني علومو کښې په فقه کښې وه او په صرف او نحو او منطق کښې ئې هم تحصیل کړی ؤ. په ځوانۍ کښې ئې شعرنه وایه او د ادب خوا ته یې توجه نه وه مګر د تحصیل څخه وروسته ورته نا څاپه د شاعرۍ جذبه پیدا شوه او دا قریحه یې راژوندۍ شوه او داسې راژوندۍ شوه چې د سیلاب غوندې روانه شوه.
ده چې به کوم شعر ولیکه د چاپ د مخه به یې ما ته ولوستلو او زما نظر به یې پکښې غوښته او ما به غیر د تحسین او آفرین نه بل نظر نه لرلو.
د ده شعر په پنځو برخو (حد اقل) ویشلای شو:
(۱) زیاته برخه یې سیاسي او اجتماعي انتقادونه دي چې په محیط کښې د اجتماع د وېرې او د قدرت د خاوندانو د ویرې چا غږ نه شو کولای ده په ډېره آزادۍ د خپل اواز جګ کړی ؤ.
(۲) دوهمه برخه یې د بې وزلو ، مسکینانو او یتیمانو سره همدردي او په شتمنو انتقاد دی چې د دوئ د حاله بې خبره دي پدې برخه کښې دومره د سوزه ډك آوازونه شته چې سړی ژړوي او د خپلې اجتماع په بې عدالتۍ سړی قانع کوي.
(۳) دریمه برخه یې د ریاکاره زاهدانو او ملایانو غندنه ده او پر هغوئ هم په ډېره بې پروایي انتقاد کوي او په هغوئ پورې په ډیره بې باکۍ خاندي.
(۴) څلورمه برخه یې حمد، نعت او دیني او مذهبي احساسات دي چې ځای په ځای څرګندیږي او دا جذبه خو د ده په نهاد کښې دومره ښځه پرته وه چې دغه نورې برخې یې زیات غوندې کار ښکاري.
(۵) پنځمه برخه یې عشق او جما ل دی چې دا خوا که پکې لږه ده مګر ډېره خوږه ده.
د ده سترګې ډېرې تیز بینې وې او په ډېرو ورو شیانو کښې یې غټه معنی پیدا کوله. د ده سترګې ډېرې مړې وې او هیڅ طمعه او توقع یې د چا څخه نه لرله او هم د خپلې ګټې وټې په فکر کښې نه ؤ.
د ده ثبات او استقامت په اخلاقي خوا کښې او هم په ناسته او ولاړه او آشنایي کښې دومره نا قابل تغیر ؤ چې د طالبعلمۍ د وخته رانیولې تر وزارته پورې هم هغه یو شان سړی ؤ.
د ده د پاره په ژوندون کښې د سلوك او رفتار معیار، او د اخلاقو مثالي (ایډیالي) معیار، او د شعر معیار دا دی چې دی یې پخپل دې شعر کښې ښکاره کوي:

د شاعر نظر

زه يې پېژنم شاعر دی بل څوک نه دی
چې دالوی جهان وړوکی ورته ښکاري

د وربښمواو زربفتو ښايسته ټوکی
دناداان په تن زړوکی ورته ښکاري

طوفاني درياب ګېږي دمظلوم اوښکې
ددنيا بحرډنډوکی ورته ښکاري

چې خپل نفس نشي وژلی که سل وژني
نا توانه وېرندونکی ورته ښکاري

ددنيا فاني عيشونه نعمتونه
دسپي مخکښې پروت هډوکی ورته ښکاري

او په اجتماعي انتقاداتو کښې په يوې نازولې پېغلې په داسې ادبي الفاظو انتقاد کوي، (چې د شته منۍ او مسکينۍ خوا ته هم اشاره لري)نو داسې وايي:

وروردې خواري اومزدوري کوي له پلاره سره
تاپه مستۍ کښې امېل وشکاوه له ياره سره

موردې ميچنې ګرزوي خوردې منګې ډکوي
ته سورپېزوان غوړېږې دسروزروله هاره سره

ده غريبي خواره خواري کورکښې څه نه دي پاتې
مه کوه لوبې له درهم اوله ديناره سره

دلتـــــــــه دښـــــــــخو پـــــــــه ســـــــــرخاورې دي دنـــــــــازمېرمني

تايارانـــــــــه ده اچـــــــــولی دنيـــــــــا داره ســـــــــره

د رياکارانو سره يې د جنګ جدل يو څه خبرې هم واورئ چې وايي:

رياکاره!

ســــــتا ټــــــول کارونـــــــه خـــــــدايړو دي بــــــرای نـــــام غونـــــدې
رامعلــــــوميږي ســـــــتافکرونه راتـــــــه خـــــام غونـــــدې
هغــــــه کــــــارکړې چــــــې ســــــادګان وربانــــــدې ژرغــــــوليږي
دقــــام خــــادم نـــــه يـــــې دنــــورويې غــــلام غونـــدې

پــــــه ټــــــول عــــــالم دی ســــــپين سباشــــــپه شــــــوه د ټولــــــو ســــــحر
پـــــــه تــــــارا‌ځي نــــــوی تيــــــاره اوس دماښـــــام غونـــــدې
دېټوغــــــــــــل خلقودمخــــــــــــه کړچــــــــــــې غلاونکــــــــــــړې
اودس يــــــې نـــــه ؤ پـــــه لمانځـــــه کـــــې شــــــوامام غونـــــدې
داســــــــــې مونځونــــــــــه دی ډېرکړيــــــــــدي دخلقــــــــــومخکې
نيســــــې روژې خــــــــوروژه مــــــــاتی وي حــــــــرام غونـــــدې
خـــــــادردې ســـــــپين لکـــــــه ســـــــبادی پخپــــــــل ســـــــرخورکړی
مـــــخ دې چـــــې ګـــــورم راتـــــه ښـــــکاري تورماښـــــام غونـــــدې

بل ځای د حقيقت د ورځې تر عنوان لاندې د قيامت تصوير و باسي چې هلته به هر څه افشأ کيږي، نو وايي:

چــــې پلولـــــه مخـــــه لـــــرې دهرچاشــــــي دارنګينــــــې جــــــامې خيــــــرې درياشــــــي

حقـــــايق ټـــــول رابهرشـــــي لــــــه حجابــــــه پــــــټ کارونــــــه راڅرګندزمااوســــــتا شــــــي

مقصـــــــــدونه، غرضــــــــــونه، عملونــــــــــه بــــــې پــــــردې اوبــــــې ســــــيرته برالاشــــــي

دهرچـــــا زره کــــــې چــــــې هرڅــــــه وي ليکلــــــی دی پخپلــــــه دهغــــــه نقــــــش ګوياشــــــي

هغــــه دغــــه ښــــه اوبدمخونــــه لــــوڅ کــــړي تــــوره شــــپه لــــه مينځــــه لاړه شــــي سباشــــي

ډېرښايســــته اوســــپين مخونــــه بــــه تــــک تــــوروي ډېرښــــاغلي بــــه پــــه دغــــه ورځ ســــرتوروي

د ده نثر هم د شعر غوندې فصيح او ادبي دی او د يو خاص سبك خلاق ورته سړی ويلای شي د ده په شعر او نثر ډېر څه سړی ليكلای شي او ډېر تحليل كولای شي خو هغه به نورو ته پرېږدو.

د قلم د مجلې ځخه

شمس الحق پیرزاده

الفت څوك ؤ؟

نحمده و نصلی علی رسوله الکریم و علی سائر الانبیأ و المرسلین

اُف د بېقدره زمانې لـه لاسـه د قـدر خلـك هـدیرو کښـې پـټ شـول
چا ویل چې لعل ایرو کې نه پټېږي خو نن لعلونه په ایرو کښې پټ شول
پـرون دې مـا بانـدې خزلـی لوسـتی تـا اچولـو پـه مـا ګـرد او غبـار
نن چې پخپله شوم په خاورو کښې پټ ستا شوې زما د قبر خاورې پکار

(پیر ګوهر)

هو! د زمانې استغنا او د بې شعوره یا کم شعوره وګړو عدم احساس ډېر ځله دا کار کوي چې د وخت ډېر نامتو اشخاص معنوي هستي او علمي ذخیرې له یاده باسي د ژوندانه په حال کښې یې په قدر نه پوهیږي لا څه چې د خپلو ډېرو وړو وړو شخصي ګټو یا یې اداري او سیاسي موقفونو ته د دغسې عناصرو د موجودیت او پاینت په صورت کښې د احتمالي خطر د نشئت په بنا له منځه وړي- فرار او تبعید ته یې مجبوروي یا نور ډول ډول مزاحمتونه او ستونزې ورپېښوي ولې کله چې دغسې یو مقید موجود معنوي هستي او علمي شخصیت د حرمان په حالت یا د تبعید په عالم کښې له ژوندانه سره مخه ښه وکړي نو د سیاسي ملاحظو په غرض یې د معنوي اقدارو په پلمه څو کاله وروسته د قبر خاورې هم پکاریږي او را انتقالیږي. خو داسې اشخاص هم شته او پیدا کیږي چې یوازې او یوازې د علم او معنی جوهر د وګړو د پېژندګلوي په برخه کښې یواځینی معیار ګڼي او د ژوند او مرګ په حالت کښې یې په همدغې تله تلي او بس. څوك چې پخپله د قدر خاوند وي هغه د بل په قدر پوهېدای شي د عزت خاوند د بل عزت هم د عزت په سترګه ګوري او چې خپله ابرو لري نو د بل د ابرو قیمت هم ورسره وي د نن سبا ځخه لا پخوا یعنې زما د هجرت له ابتدا سره سم ما خپل قلم د نثر یا نظم په لړ کښې د ځینو عواملو په سبب ماتْ ګنلیو خو چې کله مې د جهادي څېرنو د مرکز د رئیس او د اسلامي حکومت د ښوونې او روزنې د وزیر مجاهد او محترم دکتور غلام فاروق اعظم په امضأ هغه مکتوب ولوست چې یې زما په نوم لیکلی ؤ او غوښتنه را ځخه شوی وه چې د افغانستان نامتو ادیب، لیکوال، شاعر او ممتاز علمي او سیاسي شخصیت مرحوم ګل پاچا (الفت) په هکله د قلم مجلې د فوق العاده ګڼې چې د همدغه نومیالی علمي شخصیت په ویاړ په ځانګړي توګه چاپ ته سپارله کیږي، څه ولیکم نو له یوې خوا مې د ډېرې خوښی موجب او

له بله پلوه مې د امتنان نه ډك اطمينان په برخه شو پدې يعنی چې اوس هم په معنیٰ مين خلك شته چې د معنیٰ د اهل قدر كوي او غواړي چې نومونه يې ژوندي وساتل شي نو ځكه مخكښې لدې چې په مرحوم الفت د خپل ګوډ مات قلم په ذريعه څه وليکم د خپلې خوښې څرګندونه ضروري راته ښکاره شوه او د لوی خدای(ج) څخه محترم او مجاهد ورور ډاکتر فاروق اعظم ته د لا زيات توفيق او برياليتوب غوښتنه کوم چې د افغنستان د نورو پوهانو او علمي شخصيتونو په هکله هم دغسې مفيد قدم واخلي.

الفت څوك و؟

د خدای بخښلی الفت نوم ګل پاچا دی چې د ده پلار مير سيد پاچا اصلاً د لغمان ولايت د قرغيو د ولسوالۍ د درهٔ فرنګ نومی کلی اوسېدونکی ؤ. مير سيد پاچا د هغه وخت د ايجاباتو او شرايطو سره سم د قرغيو د ولسوالۍ يوې بلې محلې ته چې د عزيز خان په کڅ يادېږي، راغی او همدلته مېشته شو ورو ورو زمانه تېرېده او د مير سيد پاچا اړيکی د عزيز خان د کڅ له اوسېدونکو سره ټينګېدې او پخېدې تر دې چې همدلته يې عمري ژوند اختيار او خپل کور يې هم د عزيز خان په کڅ کښې ودان کړ.

په ۱۲۸۸ هـ.ش کال کښې خدای(ج) زوی ورکړ چې ګل پاچا نوم يې ورباندې کښېښود شپې ورځې د خپل تعامل مطابق تېرېدې. مياشتې جوړېدې او په کلونو بدلېدې. ګل پاچا هم د انساني طبيعت په تقاضا لوېېده تر څو چې د سبق د ويلو شو او خپلو همځولو سره به د هماغه وخت تدريسي رسم سره سم جومات ته تلو او تر هغه ټاکلی وخته به ئې خپل سبق وايه. کال دوه وروسته ګل پاچا له خپلو ټولو همځولو او هم سبقو څخه مخکښې شو. لنډه دا چې ګل پاچا ډېر کم وخت کښې د ډېرو غټو کتابونو ويلو ته جوړ اود وخت ممتاز استادان به د هغې خاصې ذکاء او مواهبه يې استعدد له برکته چې قدرت وربخښلی ؤ ده ته هر وخت په يو خاص امتياز قايل وو. ګل پاچا د صرف، نحو، فقه، اصول فقه، معانی، بديع، بيان، منطق، حکمت، رياضی، فلسفې، علم کلام، حديث، اصول حديث او تفاسيرو کتابونه د ننګرهار او لغمان له مشهورو استادانو څخه وويلی.

ماته (ليکونکی ته) د نوموړی ګل پاچا (الفت) د ځينو استادانو له خولې او څه د مرحوم الفت له خپل اظهار څخه دا معلومه ده چې مرحوم الفت به په تحرير کنديا کښې چې د منطق يو کلك کتاب دی اته مخه يعنی په وخت کښې څلور پاڼې سبق ويلی او په کال کښې به يې لکه څنګه چې اوس رسمی درسي پروګرامونه دي مرحوم الفت هم خپل کتاب په نهو مياشتو تقسيماوه او په همداغه تعين شوی وخت کښې به يې آخر ته رساؤ چې د کتاب له ختمه وروسته به يې درې مياشتې د ماغي تفريح کوله او سبق به يې نه وايه. کله چې پورتنی ذکر شوی متداوله علوم پای ته ورسېدل او د مطالعې له لارې يې په ځان د مسائلو د حل او اجرا اعتماد حاصل شو نو د نورو علماو په څير يې په امامت او تدريس ځان مشغول نکړ بلکه په رسمی دوايرو کښې يې ځانته د يوه رسمي ماموريت په لاس راوړلو تکل شروع کړ چې په ۱۳۱۴ هـ.ش کال کښې د انيس د ملي ورځپاڼې په دفتر کښې د کاتب په حيث رسمي ماموريت په لاس ورغی. لکه چې پورته ليکل شوی چې مرحوم الفت د يوه مواهبه يې خاص استعداد خاوند ؤ همدا راز د يوې خاصې ليکوالی او شعري رواني قريحې څښتن هم ؤ. نوموړی چې څومره کتابونه په هر فن کښې لوستی او د لوستو له اندازې څخه په زياته پيمانه په زره کښې پرې پوهېدلی ؤ همدا وجه وه چې ده د خپل ماموريت سره سره د خپل علمي طاقت په وسيله په ادبي، اجتماعي، سياسي او انتقادي مقالو، مضامينو او اشعارو سربېره علمي تاليفات او تصنيفات هم د کتابونو او رسالو په شکل وليکل چې ځينو تاليفاتو يې مطبوعات جوائز هم ګټلی.

لدې امله چې د هغه وخت قیودو مطبوعاتي فضا یوه اندازه له اختناق سره مخامخه کړې وه د مرحوم الفت ټول آثار نشو چاپېدای. کله نا کله به چې زمینه څه ناڅه برابره شوه نو یو نیم اثر به یې چاپ شو چې چاپ شوی کتابونه او رسالې یې په لاندې ډول دي:

د پسرلی نغمه، بله ډیوه، لغوي څېړنه، پښتو سندرې، عالی افکار، لیك پوهه، ادبي بحثونه، پنځم جلد کلی په دوو جلدو کښې، د آزادۍ پیغام، غوره اشعار، غوره نثرونه، منطق، لوړ خیالونه ژور فکرونه، اسلام او د اسلام نقش د فرد او جامعې په جوړولو کښې، د الفت خبرې، اجتماعي نظریات، د زړه وینا، املا و انشاٴ.

نا چاپ شوی کتابونه یې:

نوی څرك، ښه لمسون، نوی سبك نوی ادب، څه ګورم او څه اورم.

ترجمې یې:

د ټولنې علم، د موفقیت لیار.

مرحوم الفت به هر وخت غلی او چپ ښکارېده او هر وخت به که سړی ښه ورته ځیر شو نو د پوره سنجیدګی نخښې نښانې به یې پکښې لیدلی او چې څوك به لږ څه هم د فکر خاوند ؤ نو په مرحوم الفت کښې به یې زیاتره وختونه ډېر غټ فکري مد او جذر محسوساوه چې پخپله مرحوم الفت هم د څه لرم تر عنوان لاندې شعر کښې دا مطلب داسې څرګندوي:

نـــه وایـــم دا چـــې نـــوی نـــوی لباســـونه لـــرم

زړه خـــولی مـــې ده پـــه ســـر نـــوی فکرونـــه لـــرم

د احساســـاتو او شـــعور پـــه غونـــډۍ ناســـت یمـــه زه

پـــه عـــالمونو پوهـــه ویشـــم خیراتونـــه لـــرم

ځـــان ســـره پټـــې مرکـــې پټـــې جرګـــې دي زمـــا

پـــه پټـــه خولـــه خلکـــو ســـره زه مجلســـونه لـــرم

هـــر چاتـــه چـــوپ او غلـــی شـــانته معلومېږمـــه زه

څوك نه پوهېږی چې په سر کښې څه شورونه لرم

را ســـره شـــته دی ســـوداګانې د عـــالم غمونـــه

یـــوازې نـــه یـــم پـــټ پـــه زړه کښـــې جهانونـــه لـــرم

د خدای بخښلی الفت اشعار دی او که نثرونه تر هر نوم او عنوان لاندې چې وي حتماً به یوه نتیجه لري چې د تحلیل په پای کښې ثابتیږي چې پدغه شعر یا مضمون کښې د مراد ټکی د جامعې اصلاح او یا ذهني تنویر وي.

مرحوم الفت د شعر او شاعری په ذکر کښې د فصاحت او بلاغت په لحاظ له هر چا بریالی او اشعار یې د فصاحت او بلاغت مخکې ترازو په تول پوره درنښت او وزن لري د نوموړی په مضامینو کښې له حشیوی او تطویل نه پوره ځان ژغورنه شوی او اشعار یې له لفظي او معنوي تعقیدونو څخه خلاص دی چې عوام او خواص یې بې تکلیفه په مطلب ډېر ښه پوهېدای شي او هر څوک د خپل ذوق او استعداد په اندازه خوند ځینې اخلي.

مرحوم الفت هغه عالم، ادیب او شاعر ؤ چې خپله جامعه یې ډېر ښه عکاسي کړېده او د تل لپاره یې د ظلم په مقابل کښې قلمي مبارزه جاري ساتلی او هېڅ وخت د ظالم له ظلمه او استبداده ندی ویرېدلی مثلاً مرحوم الفت د بې عدالتیو او حق تلفیو د مخنیوی په منظور له یوې خواتېری کوونکی عناصر داسې پوهوي:

آه او فریاد د چا لـه لاسـه دغـه خلـك كـوي

چېرې بې رحمه خدای نا ترسه ظالمان كه نه وي

دا میدانونـه ولـې سـره دي پـه سـرو وینـو بانـدې

پـه هر هېـواد كښـې شرمښان یا قصابان كـه نـه وی

لكـه واړه پـه خـو پیسـو بانـدې غـولېږئ ولـې

پـه خوی او عقل دا لـوی خلـك ماشومان كـه نـه وی

او له بله پلوه د جامعې بې تفاوته یا بې التفاته طبقې ته داسې تشجیعي او تنبیهي اخبار كوي:

حـق او باطـل نـه معلـومیږي حـق بیـان كـه نـه وي

ظـالم تـه هـیڅ نشـی ویلـی ټینـګ ایمان كـه نـه وی

پنځـو روپـو بانـدې یـې ولـې هـره ورځ خرڅـوې

دیـن او ایمـان دې مسـلمانه ډېـر ارزان كـه نـه وی

ولې د ده په نظر د متجاوزې طبقې پوهول او د بې تفاوته عامې طبقې را ويښول او بيدارول هم کافي ندی بلکه غواړي چې د جامعې منوره مسئوله طبقه په توبيخي الفاظو پوهه او خپل اجتماعي مسئوليت ته يې داسې متوجه کړي:

ولـې لـه ظلـم او نـاروا سـره جهـاد نـه کـوي

دا پـه نقلـو بانـدې ولاړ رياکـاران کـه نـه وی

سـتوری د ديـن بـه درتـه وايمـه مـلا صـاحبه!

دا ريـا کـار او بـې عملـه ملايـان کـه نـه وی

مرحوم الفت د يوه دېر پوه، تجربه کار او ماهر استاد په دود خپلې جامعې ته د غلط فکر تعريف په ضمني او اخباري خطاب کوي او خلك داسې پوهوي چې دلته د مترقی، ارامی او بالاخره د لياقت معيار څه شی دی نو د غلط فکر تر عنوان لاندې داسې ليکي:

وران کـار بـه ودان ګڼـې دلتـه کـه اوسـېږې تـه

حـق ويـل بـه زيـان ګڼـې دلتـه کـه اوسـېږې تـه

ورځـې تـه بـه شپه وايـې چـا کـه ورتـه شپه ويلـې

تـور بـه سـپين شيان ګڼـې دلتـه کـه اوسـېږې تـه

هيڅـوك ملامـت نـدی وران کـه ټـول کارونـه شـي

خپـل قسـمت بـه وران ګڼـې دلتـه کـه اوسـېږې تـه

ټيټ خلك به جګ ګڼې ناست که په جګ ځای کښې و

زمکـه بـه اسـمان ګڼـې دلتـه کـه اوسـېږې تـه

هـر چـا چـې هـر څـه کـول تـه بـه صـفتونه کـړې

هـر يـو بـه لقمـان ګڼـې دلتـه کـه اوسـېږې تـه

او همغه شان د صحیح فکر تر عنوان لاندې پداسې عباراتو لیکنه کوي چې د عباراتو اقتضايي ډېره لویه قرباني ده او لوستونکی پدې پوهوي چې صحیح فکر هغه دی چې د حق طرفداري پرې تامینېږي او دغه فکر که د خپل سر په قیمت هم ساتل کېږي باید وساتل شي، نو داسې لیکي:

کــه مــې ســر شــي دهــاتي لــه پښــو لانــدې

کــه لــه پاســه مــې راغورځــوی د لانــدې

کـــــه د زور او زورورو لـــــــــه هیبتـــــــــه

دغــه زمکــه او اســمان شــي لانــدې بانــدې

تورتــه ســپین نشــم ویلــی ســپین تــه تــور زه

دا امیــد دې خــوك لــه مــا نــه هــېڅ نــه کانــدی

داوې د مرحوم الفت د خو اشعارو څه نمونې چې ما دلته نقل کړې او د مرحوم الفت د مبارزې او د ملت د رابیدارولو ثبوت ځینې په پوره وضاحت کېږي. د مرحوم الفت شخصیت د ده په څو نمونه یې اشعارو او یا مقالو کښې نشي خلاصه کېدای بلکه زما په نظر که چېرته د الفت پېژندنې تر عنوان لاندې د نوموړی په اثارو په تحلیلي صورت او په شخصیت یې په تحقیقي شکل ډېر پوهان کار وکړي شاید ډېر غټ غټ، ضخیم ضخیم کتابونه پرې ولیکل شي ولې دا چې دلته د ایجاز په توګه د هغه مرحوم د یاد بود په خاطر څه لیکل کېږي دا به یو موټی د خروار نمونه وي.

علم او تصوف یې:

مرحوم الفت لکه څنګه چې د خپل وخت یو ممتاز عالم ؤ همداراز یې له واقعي تصوف څخه هم په پوره او په زړه پورې برخه درلوده. د علمیت په برخه کښې یې همدومره کافي ګڼم چې ووایم که چېرته د خدای بخښلی الفت هغه کتاب مطالعه کړی شي چې اسلام او د اسلام نقش د فرد او جامعې په جوړولو کښې نومولی شوی دی حتماً به هغه چا ته چې پخپله د علم خاوند وي او تحلیلی ملکه لري دا ثابته شي چې مرحوم الفت په کومه پیمانه علمي شخصیت ؤ، او یا یې په معقولو کښې د منطق په نوم کتاب تر نظره تېر شي همداراز د ادبي بحثونو په نوم کتاب یې که ولیده شي که څه هم د دغه کتاب نوم ادبي بحثونه دي خو د اصول فقه په ډېر ژور بحث حاوي دی چې اصولیون د مطالعې په شرط خامخا د مرحوم الفت په عملي قوت او طاقت اعتراف ته مجبوروي.

مرحوم الفت یو عامل عالم ؤ پدې معنی چې خدای بخښلی الفت د اسلام د مقدس دین په هکله څه لیکلی یا یې لیکل په تمامه معنی به یې هغه په ځان عملي کول او بې عمله مسلمان به یې د اسلام له چوکاټه قسماً د باندې ګڼاه او استدلال به یې دا ؤ چې:

ادخلو فی السلم کافه. یا دا چې که تا سو قرانکریم په غورو ګورئ نو په هر ځای کښې به دا په نظر درشي:

ان الذین امنو و عملو الصالحات.

يعنی هر چېرته له ايمان سره صالح عمل جوخت راغلی.

خدای بخښلی الفت به يې عمله اسلام ته بې روحه اسلام ويلی او دا به يې اضافه کوله چې سر ببره په فرايضو هم مسلمان نور ډېر زيات مکلفيتونه لري چې که يې په ځای نکړي نو د الهی عذاب سره يې د مخامخ کېدو ويره موجوده ده چې پدې برخه کښې به يې قرآنی نصوص په ګوته کول يا چې مرحوم الفت هر مسلمان د عمل په تله تاله په يوه شعر کښې چې د پخواني او اوسنی مسلمان په هکله په مقايسه يي توګه ليکل شوی د پخوانی مسلمان په هکله داسې ليکي:

لــوی جهــاد شـــروع شــو چــې پــه الله اکبــر بــه

زمکـــه لـــه هيبتـــه لکـــه پاڼـــه رېږدېدلـــه

او د اوسنی مسلمان په برخه کښې داسې ليکي:

نــن هغــه قــوت دی کلــه پــاتې مســلمان کښــې

هغـــه روحيـــه مســـلمان کلـــه وســـاتله

نــه لامبــې اوس وينــو کښــې مسلم شــو د اوبــو مهــي

نــه ورکـــوي ســـرخو ســـر ســـايه يــې ومنلــه

هغه طاعـت نکـړي چــې پکښــې يــو څــه تــاوان وي

لمونځ کـړي خـو ذکـات بانـدې يـې خېټه واچوله

تش د خـولې په ذکر خدايه ستا خوښی رضا غواړي

ســتا رضــا يـــې هـــر څـــه نـــه ارزانـــه وګڼلـــه

هـــم د ظلـــم لاس ښـــکلوي هـــم د خـــدای کتـــاب

هـــم کښـــېني واعـــظ تـــه هـــم کـــه ډمـــه ګډېدلـــه

هـــم ښـــکی د زم زم اوبـــه او هـــم د مظلـــوم وينـــې

خـــان کـــوي هـــم دا او هـــم هغـــه کلـــه نـــا کلـــه

هغــه ښــه ســړی هــم نشــته نــن چېــری الفتــه

ښـه بـه يـې چـې ښـكاره كـول بـدي بـه يـې پټوله

داسـې مسـلمان نـه پـه دنيـا كښـې څـه جـوړېږي نـه

دا مســلماني پــه آخــرت كښــې پــه كــارېږي نــه

مرحوم الفت سوچه زهد او تقوی ته تصوف ويلی همدا وجه وه چې نوموړی خدای بخښلی په خپل اسلام او د اسلام نقش د فرد او جامعې په جوړولو نومی كتاب كښې په تصوف يو مفصل ځانګړی بحث كړی دی او په تصوف كښې يې د زهد او تقوی كشف او معرفت او وحدت الوجود په درې واړو مدرسو پوره څېړنه كړېده هغه تاثرات چې اسلامي تصوف يې متاثر كړی او د زمانې په تېرېدو په همدغه علت ځينې متصوفينو نه څه ناڅه لغزشونه او په اسلامي تصوف كښې څه تغيرات راغلی پوره رڼا اچول شوی چې د بحث په اخير كښې يې داسې نتيجه ګيري كړېده: لكه څرنګه چې د زمانې په تېرېدو په تصوف كښې دومره تغير راغلی دی همدغه راز په صوفيانو كښې هم ډېر فرق او تغير ليدل كېږي لكه څرنګه چې هغه پخوانی تصوف ننني تصوف نشو ګڼلی همدغه شان پخوانی صوفی هم ننني صوفی نشو ګڼلی ځكه چې چېرته هغه شخه او زيږه شړی چې پخوانی صوفی به په اوږو اچوله چې څټ به يې زخمی كاؤ او چېرته دا د پت نه جوړ نرم او نفيس پټو چې د ننی صوفی او ځينو بډايانو په نصيب دی، دی كښې شك نشته چې هغه صوفي هم پرهيزګار ؤ او دا هم، فرق فقط همدومره دی چې هغه له خوندورو شيانو پرهېز كاؤ او دې له بېخونده شيانو څخه پرهېز كوي. هغه صوفي هم شپه په وينښه تېروله او دی يې هم، خو صرف دومره توپير دی چې هغه په زهد او رياضت او دی يې په عيش او عشرت. هغه صوفی هم خوارول كول او دی هم، خو فرق دومره دی چې هغه به خپل ځان خوار اؤ او دی خلك خواروي هغه صوفي هم بې نيازه ؤ او دی هم بې نيازه دی خو هغه د استغنا په وجه او دی د ډېرې غنا په وجه، هغه صوفي دنيا ته شاكړه او ده په شاكړه پخوانی صوفي لكه د يو جانس د سكندر سيوری په خپل سر نه قبلاؤ او دی يې ظل الله بولي او خپل سر پرې ماتوي.

دا ؤ د مرحوم الفت د تصوف په لړ كښې طرز نظر چې په يوه واقعيت بنا دی او د زمانې د اهل له هر قشر سره يې د اسلامي حدودو څخه د تجاوز صورت كښې بې خوفه تنويري هڅه او اصلاحي تنقيدي مبارزه كړې.

د مرحوم الفت شخصي احوال:

خدای بخښلی الفت سره لدې چې يو پياوړی اديب، په ځان ډاډه ليكوال بې ساری شاعر او عامل عالم ؤ،ډېر متورع، بې كبره، بې غروره او لږ ويونكی سړی ؤ. د نوموړی خدای بخښلی سره به چې څوك په مجلس كښې ناست ؤ تر آخره به يې له ضرورته زياته خبره ځينې نه اورېده او نا پېژندګلو خو به بالكل دا فكر نشو كولای چې دا به هغه علمي او ادبي ذخيره (الفت) وي.

په خوار، يتيم او بې وزلو به يې ډېر زړه سوی درلود او همېشه د بې وزلو په ليدو ډېر زورېده.

مرحوم الفت به همېشه يو صغير هلك چې كورته به يې شرعاً د ننوتلو ممانعت نه ؤ د مزدور په توګه ساته. ولې په عام عرف كښې به چې څومره اجوره مروجه وه مرحوم الفت به په كافي پيمانه له هغې مروجې اجورې ده ته زياته اجوره وركوله.

مرحوم الفت به چې له كومې ټوټې ځانته جامې جوړولې له هماغې ټوټې به يې مزدور ته هم جامې كولې دا بالكل ثابته ده چې مرحوم الفت خپل مزدور ته نه ويلى چې د لاس وينځلو اوبه جوړې كړه. كه به مزدور كوښښ وكړ چې د لاس وينځلو اوبه ورته واچوي نو هم ممانعت به يې كاوه او خپل لاس به يې پخپله وينځه. مزدور به يې كه د هر څومره غريبې كورنۍ ؤ په هغه صورت كښې چې مېلمه به نه ؤ او مرحوم الفت به ډوډی په كور كښې خوړله نو مزدور به يې حتماً له ځان سره يو ځاى په كاسه كښېناوه.

مرحوم الفت احتكار ته په كركه كتل همدا علت ؤ چې كله به د مرحوم الفت د غلې درمند او راشه تياره شوه او تلل كېده به نو د ده په زمكه (درمند ځاى) كښې به دومره خلك ليدل كېدل چې كتونكى به له ورايه د كومې فوق العاده پېښې د وقوع په فكر شو او د دې وجه دا وه لكه څنګه چې دی په وينا كښې د احتكار مخالف ؤ په عمل كښې يې هم كوښښ كاوه چې د خپل توان په اندازه احتكار له مينځه يوسي او يا يې څه ناڅه مخه ونيسي چې تر ډېره حده يې له خپلې دغې كړنې مثبته نتيجه هم اخستى وه پدې معنى چې د هماغې منطقې ملاكانو به چې خپل درمندونه تر كوره كړل نو بې زمكې هغو خلكو باندې به يې په همدغه وخت كښې غله نه خرڅوله كومو به چې غلې ته ضرورت درلود بلكه خپلې غلې به يې قيمتى ته ساتلى او چې كله به يې نرخ پورته شو وروسته له هغې به يې په خرڅلاو پيل كاوه چې پدغه وخت كښې به د درمندونو له وخته نرخ يو په دوه يا زيات پورته شوی ؤ نو د مرحوم الفت په درمند كښې به چې څومره بيروبار ليده كېده هغه به هماغه بې زمكې خلك ؤ كومو چې غلې ته به يې ضرورت درلود او مرحوم الفت به د خپل ضرورت په اندازه غله كورته راوړه نوره به يې د احتكار د مخنيوی په غرض هماغلته په درمنده كښې د ورځې له موجوده نرخ څخه له دوو تر پنځو روپيو په ټيټ نرخ په بې زمينه خلكو لس لس منه پدې منظور توزيع كوله چې له يوه خوا ټولو راغلو خلكو ته ورسېږي او له بله پلوه كه چېرته له لسو منو زياته غله يوه سړی ته وركړي نه چې دغه سړی يې د خرڅلاو په نيت قيمتى ته وساتي. چې دغه كار ربنتيا د مرحوم الفت د استوګنځی په محله كښې د همهغه فصل د غلې په نرخ ډېر په زړه پورې اثر كاوه او هغه اړميږي وګړی به چې د غلې د قيمته كېدو په وخت كښې د اخستو توان نه درلود پدغې وسيلې تر يوه حده دمه او په حوصله شول.

لكه څنګه چې مرحوم الفت د احتكار مخالف ؤ همدغه رازيې له تظاهر نه پوره ځان ژغورنه كوله او هغه وګړی به چې د تظاهر نخښې به پكښې وی كه څه هم د عامو خلكو په نظر كښې به ډېر غټ يا پرهېزكار ښكارېد مرحوم الفت ته به ډېر حقير او ذليل معلومېده چې د دغه مطلب څرګندونه او ثبوت د مرحوم الفت د رياكاره تر عنوان لاندې شعر څخه په پوره وضاحت كېږي چې ليكي:

رياكاره

ستا ټول كارونه خدايرو دی براى نام غوندې

رامعلومېږي ستا فكرونه راته خام غوندې

هغـه کـار کـړي چـي سـاده‌ګان وربانـدې ژرغــولېږي

د قـام خـادم نـه يـې د نـورو يـې غـلام غونـدې

څادر دې سپين لکه سبا دی په خپل سرخور کړی

مخ دی چې ګورم راته ښکاري تور ماښام غونـدې

نو همدغه سبب ؤ چې په مرحوم الفت کښې به سهواً هم چا رياکارانه او متظاهرانه عمل نه ليد، لدې کبله چې د خدای بخښلی الفت له تظاهر څخه کرکه، او د ظلم په مقابل کښې د مجادلې په شکل په ډېر جرئت مستمره مجاهده لاپسې ښه واضحه شي د ديني تبليغ عنوان لاندې شعر يوه برخه ليکل کيږي:

ديني تبليغ

وايــو ظلـم بـد دی بيـا ظـالم سـره ملګـری يــو

ډېـرې نــاروا وينــو ړانــده کانــه او غلــی يــو

حقــه شــاهدي پټــه ســاتو لــه حقــه لــری يــو

ويـره د خـدایﷻ نشــته زورور نــه ويرېــدلی يــو

ښکـه مسلمان يـو قـرآن څـه وايـې مـوږ څـه کـوو
داسـې عملـو سـره لا بيـا وايـو چـې ښـه کـوو

لمـونځ مـو صـحيح نـدی خـو نفلونـه هـر ساعت کـوو

ديـن نـه خبـر نـه يـو لـه ريـا ډک عبـادت کــوو

نــه کــوو عمـل پـه قـران تـل يـې تـلاوت کــوو

سل رنګه ګناه خدايږو په رنګ کښې د طاعت کـوو

زښت ډېر مهارت لرو په دغسې كارونو كښې
دين را خخه ورك شو په رسمونو رواجونو كښې

پاته دی اصول د دين خو تينګ په مستحبويو

كلك يو په سنتو نا خبر له فرايضو يو

كله مكلف د جای نماز په ګرځولو يو

اصل كار شو پاته د ظاهر په جوړولو يو

راشئ چې د دين واړه احكام په ځان قبول كړو
هسې نه چې پاتې وي واجب سنت معمول كړو

حق ويل په حق ټينګ درېدل اصلي طاعت ګڼه

لاره كښې د خير كوښښ كول لوی عبات ګڼه

دا ته وظيفه د سرېتوب او خلافت ګڼه

ظلم وركول له ملكه دين او عدالت ګڼه

سخت وي كه اسانه چې دين وايي هغه كار كړه
ورانې كړېږ لارې كړه او جوړه سمه لار كړه

دا رنګه كارونه د رښتيا مسلماني غواړي

ګرانه وظيفه ده ډېره ټينګه دينداري غواړي

حق او حقيقت پالل تقوی ايمانداري غواړي

هر كار كښې د خدای ج لحاظ د حق طرفداري غواړي

څو ركعاته نفل كول شېخه دومره ګران نه دی
خدای خوشحالول جنت ګټل دومره اسان نه دی

که چېرته یو وارې دغه دیني تبلیغ پوره په کره کتنه وکتل شي د مرحوم الفت نظر، ارزو او منظور سړی درك کولی شي پدې ډول چې د مرحوم الفت د نظر نهايي مرکز څه ؤ او څه يې غوښتل او د غوښتنې غايي هدف يې څه ؤ.

لکه څنګه چې مخکښې ليکل شوی چې مرحوم الفت له هيڅ قوت څخه ندی ويرېدلی او خپله مبارزه يې د اسلام په اساليبو برابره جاری ساتلی او په هيڅ وخت کښې غلی او چوپ ندی پاته شوی دا هم ليکل شوی چې علمي او سياسي شخصيت ؤ په علمي اړخ څه نا څه رڼا اچول شوی او په سياسي طرف يې په ډېره لنډه توګه داسې ليکل کېږي.

مرحوم الفت يو ثابت قدمه او متانت لرونکی شخصيت ؤ. په ځان متکی او په خدای (ج) يې راسخه عقيده وه ځکه خو اجتماعي، اداري او سياسي ټولو کړو وړو په ده کښې تغير رانشو راوستی او په خپل حال پاته شو چې ده به هر څه د اسلامي ارزښتونو په هنداره کښې ليدل او که هر څومره مستقيم يا غير مستقيم فشار به پرې راغی تحمل به يې کاوو او ناروا ته به نه تسليمېده.

په ۱۳۱۴ کال کښې د انيس اخبار په دفتر کښې د کاتب په حيث مقرر شو د پاك نفسی او پوهې په وجه يې ډېر ژر او په لږ وخت کښې ترفيع ګانې وکړې او د دولت په عالي رتبه و مامورينو کښې شمېر شو منځ تر مينځه يې د شورئ ګانو غړيتوب او معينيت هم په برخه شو. دا چې قدرت او عادي حالاتو په ده کښې تغير نشو راوستای او په هيڅ وخت کښې له خدای (ج) څخه پرته بل له هيچا نه ويرېده يوه ثبوتي نمونه يې د ده روسيې ته استول ؤ.

کله چې مرحوم الفت د پښتو ټولنې رئيس شو او په څنګ کښې يې د روسيې او افغانستان د دوستۍ د انجمن رياست هم ور په غاړه کړ نو حکومت په همدغې بنا روسيې ته و استاوه په روسيه کښې د روس حکومت دی او د ده لاس لاندې هيئت په شمول د روسيې په زياتو مشهورو ښارونو هم ګرځول او د بېرته راتګ په وخت کښې يې د کتنې هغه کتاب د امضا لپاره ورته راوړ چې د اسلامي نورو ملکونو وفدونو ته به يې هم د امضا لپاره را وړ او امضاوې به يې ځينې اخيستې. په همدغه ډول يې د معاينې کتاب مرحوم الفت ته هم مخکښې کښېښود او غوښتنه يې ځينې وکړه چې پدغه کتاب کښې خپل مشاهدات وليکي او لکه څنګه دی چې د شوروي په ټولو ښارونو کښې مسجدونه په داسې حال کښې وليدل چې خلك ټول (مسلمانان) مسجدونو ته راتلل او لمونځونه به يې په آزادانه شکل ادا کول او چا نه منع کول. دغه مشاهده هم وليکه او بيا يې امضا کړه. مرحوم الفت په ډېر جرئت له ليکنې او امضاء څخه منع وکړه او روسي مسئولو کسانو ته يې وويل چې د اسلام مقدس دين څوك په يوازې لمانځه کښې نشي خلاصه کولای بلکه د اسلام دين نور زيات احکام لري چې ما لا هغه دلته ندی ليدلی زه چې تر څو د اسلام ټول ارکان ونه وينم چې دلته په ازاده توګه عملي کېږي تر هغې زه دا نه ليکم چې په شوروي کښې اسلامي ارکان د مسلمانانو له خوا ازادانه عملي کېږي. په دغه ترتيب مرحوم الفت نه په هغه کتاب کښې څه وليکل او نه يې امضاء وکړه نو دا معلومېږي چې مرحوم الفت سياست له اسلامه جلا نه ګاڼه او اسلامي سياست يې د اسلام جز باله لکه چې وايي:

سياسـت اسـلامي نـه وي کـه اسـلام وي سياسـي
سياست د دين خدمت کښې سياست دی اسلامي

په کوم بل شی به که چا د سياست نوم کښېښود که به يې له اسلام سره مخالفت درلود په صحيح صورت به يې عملي کولو ته نه حاضرېده.

مرحوم الفت چې په دوولسمه دوره ۱۳۴۴ هـ.ش کښې د ولسي جرګې غړیتوب درلود د دې له ختمه وروسته یې تقاعد واخیست که څه هم له تقاعد سره حکومتي یا نورو مقاماتو موافقه نه لرله او په ډېرې الحاح به یې غوښتنه ځینې کوله چې له تقاعده صرف نظر شي او په حکومت کښې بیا د خدمت برخه واخلي ولې مرحوم په هیڅ صورت حاضر نشو چې دغه غوښتنې ومني او له تقاعده صرف نظر شي په هر حال تقاعد یې واخیست او په کور کښېناست. لدې وروسته له خپل فامیل سره د بیت الله شریف په زیارت مشرف شو او چې بېرته راغی نو له پخوا نه ډېر زیات فرق پکښې لیده کېده. انزوا یې زیاته شوه او محمدی(ص) مینه یې د تفکر ځوری شو. سره لدې چې صحي وضع یې د ډاډ وړ نه وه مګر که به تکلیف ورته پېښېده په علمي مجامعو او ټولنو کښې به یې پوره برخه اخیسته خصوصاً د آنحضرت(ص) د مبارك میلاد په مناسبت به چې کومه ټولنه وه، د خپلو لیکنو مخه یې ټوله موعظو او نعتیه کلامونو ته وګرځوله چې نشر یې هم په همدغه ډول شو. مثلاً اسلام او د اسلام نقش د فرد او جامعې په جوړولو کښې کتاب یې هم په همدغه وخت کښې لیکلی، غیر له دغسې ټولنو به په عامو وختونو کښې په قطعي انزوا پدې وجه خوښ ؤ چې په اسلامي دین څه اسلامي لیکنه وکړي او د خپلې عقیدې او عشق مرکز ته یې (محمد(ص)) د نذرانې په توګه وړاندې کړي لکه چې د رحمت للعلمین عنوان لاندې نعت یې د نمونې په توګه لیکل کېږي:

رب العـــالمین دې رحمـــة للعلمـــین ګڼـــي

نلـرې ثـاني چـې دې خـاتم النبیـین ګڼـي

ډېـر خلـك دی و ایسـتل تیارونـه د رڼـا لورتـه

ستلا لاس کښـې رڼـا مسـلمانان نـور الیقـین ګڼـي

تـه پـه مومنـانو مهربانـه لـه هـر چـا نـه وې

ځکـه دې روف رحـیم ارحـم الـراحمین ګڼـي

ستا خلق عظیم خو په قرآن کښې خدای(ج) ستایلی دی

نـور خلك لا څـه چـې مشرکان دې هـم امین ګڼي

ډېـر دې ګرځـولی لـه دوزخـه د جنـت لـور تـه

ښـایي درسـره چـې دې شـفیع المـذنبین ګڼـي

تـا مسلم پـه بعـث بعـد المـوت بانـدې مـؤمن کړلـو

نـه مـري مؤمنـان اب حیـات د اسـلام دیـن ګڼـي

غیـــب تـــه دې نظـــر متوجـــه د مؤمنـــانو کـــړ

ځکـه حیـواني نظـر سـطحي او ظـاهر بـین ګڼـي

دې دنیـا نـه ښـه بلـه دنیـا ځانتـه مـومن لـري

هلتـه مـومن هر څـه لـري کلـه ځـان مسـکین ګڼـي

بـار د دنیـا هـر څـومره کـه سـپك وي څـه پـروا لـري

تلـه د عمـل یـې کـه درنـده وي ځـان سـنګین ګڼـي

ستا مینه مې بس ده چې له ځان سره یې خدای ته وړم
ســـتا رضـــاء الفـــت رضـــا د رب العلمـــین ګڼـــي

نه یوازې دا چې مرحوم الفت له خدای(ج) او رسول الله سره د مینې واقعي معنی پېژندلې وه بلکه له دنیا سره یې لکه چې له پخوا نه هم اړیکې ټینګې نه وې پدې شپو ورځو کښې بېخي قطع شوې وې د دنیا حب ته به یې خفي شرك ویلې او د دنیا یې مال د نه درلودو حال به یې د ژوند خوند او د خدای(ج) او محمد(ص) د رضا او خوښی یوازینی مثبته وسیله ګڼله لکه چې د پاکې مینې عنوان لاندې داسې لیکي:

د مـــومن پـــه زړه کښـــې مینـــه وي د الله اکبـــر

د قـارون پـه زړه کښـې مینـه د دنیـا د سـیم و زر

پـه پـاك زړه کښـې پاکـه مینـه پـه ناپـاك زړه کښـې ناپاکـه

د غوجـل پـه شـانې زړه کښـې مینـه وي د ګـاو خـر

خفي شرك دی که څوك پوه شي د دنیا مینه په زړه کښې

یـوه مینـه سـاته زړه کښـې نـورې مینـې کـړه بهـر

د مـين نظـر هـر كلـه وي پـه خپلـې ليلـى بانـدې

د پتنګ نظر پـه شـمع نـه پـه شـمس نـه پـه قمـر

شـــي لـــه نـــورو بېګانـــه لېـــونی بيـــا فرزانـــه

چې پـه عشـق او محبـت کښـې شـي لـه ځانـه نـاخبر

حال يې بل شي خيال يې بل شي نظر بل شي منظور بل شي

بـل سـړی شـي بـل عـالم کښـې د يـو چـا پـه يـو نظـر

د دنيـا تـورو تيـارو کښـې پټـې سـترګې ويـده پـروت وم

د راحـت بسـتر مـې پرېښـود چـې مـې وليـده سـحر

لـه عالمـه کنـاره شـه کـه وصـال د محبـوب غـواړې

ګڼـه ګوڼـه کښـې ځـوك مـومي وصـالونه د دلبـر

ځـو دنيـا نکـړې طلاقـه د عقبـى ليلـى مـه غـواړه
بـن پـه بنـې ورځـې کلـه د شـپې چـا ليـدلی لمـر

د مرحوم الفت يوازې همدغه ليکنه هم که سړی تحليل کړي نو د تحليل نتيجه به دا وي چې د دنيا حب نه لاس په سر شوی ؤ او صرف د يوې پاکې مينې ښتن ګرځېدلی ؤ. د تصوف په زړه پورې لوړ او عالي مقام يې په نصيب ؤ ځکه تر څو يو سړی د يوه شی په ماهيت نوی پوهېدلی په هغه څه حکم نشي کولای دی چې ليکي:

د دنيـا تـورو تيـارو کښـې پټـې سـترګې ويـده پـروت وم
د راحـت بسـتر مـې تـرك کـړ چـې مـې وليـده سـحر

دا پخپله د دې ثبوت دی ځکه چې په تصوف کښې لا موجود الا الله اصلي غايه ده او دې مرحلې ته تر څو څوك نه وي رسېدلی د دنيا د ژوند په تيارې نشي پوهېدی.
ګرچه مرحوم الفت بالطبع هم شهرت طلبه او ځان ښودونکی شخص نه ؤ خصوصاً په دغه لړ کښې خويې ډېره هڅه دا وه چې په ده به د تصوف په هکله بايد هېڅوك هم ونه پوهيږي همدا علت ؤ چې ظاهري لباس يې د مروجه او

معروفو صوفیانو سره ډېر فرق او مغایر نه بلکه مخالف او ضد يې ښکارېده خو سره لدې هم نه دی توانېدلی چې د خپل بدلون پېښه پټه کړي نو داسې يې ليکلي:

زه بېخـــي بــل شـــوم بــل مـــې جهــان شـو
بــدل مـــې يـــون شـــو بـــدل مـــې تـــون

ظـــاهري نــــدی جســـماني نـــدی
ځـــوك ليـــدی نشـــي زمـــا بــــدلون

زه هغـــه نـــه يـــم اوس چـــې پخـــوا وم
دی زمـــــا كلـــــه زمـــــا پـــــرون

مــا وليـــد بـــل چـــا ليـــدلی نـــه دی
لـــه خپلـــه ځانـــه د ځـــان بېلتـــون

الفـــت مونـــدلی فـــيض لـــه الفتـــه
ښـــه ده چـــې نـــدی د چـــا مرهـــون

په هر حال خدای بخښلی الفت د افغانستان د علمي، اجتماعي، سياسي او ادبي ممتازې طبقې په كاروان كښې يو ځانګړی حيثيت لري چې كه څوك يو ځل د نوموړي آثار په تحقيقي او تدقيقي سترګه وګوري او د بې تعصبه قضاوت په تله يې وتلي د مرحوم الفت د زمانې او يا څه مخكښې په افغانستان كښې يا له افغانستان نه د باندې اسلام پوهانو له ليكنو او اثارو سره يې مقايسه كړي اعتراف به وكړي چې مرحوم الفت په پورتنيو ټولو لحاظونو د ټولو مخكښ دی.

والسلام

د قلم د مجلې څخه:

قاضي محمد صدیق صادق

مرحوم ګل پاچا الفت
او د هغه نظریات

الحمد لله و کفی و سلام علی عباده الذین اصطفی

اما بعد:

د جهادي څېړنو د مرکز له کتونکی ډلې او محترم مشر څخه د زړه له کومې نه اظهار د امتنان کوم چې له ما غوندې کم علم او کم تجربه او دلېرو معلوماتو خاوند بې نوم او بې نشانه شخص څخه چې پل یې په ایرو کښې هم نه معلومېږي، غوښتنه شوی چې د مرحوم الفت د ژوند او جهاد، شعر او ادب او د خلقو د ذهنونو د روښانه کولو په متعلق څه نا څه رڼا واچوم. شاید دا به د دوی حسن نظر وي زما په هکله او که نه زما نظر او فکر او د هغه محترم علمی شخصیت د هغه د تفکر د سطح لوړ والی داسې مثال لري لکه چې په هغه پخوانی د تورو تېلو ډیوه باندې څوك د لمر رڼا لټوي، مګر بیا هم زه خوښ یم چې د هغې بودۍ په څېر چې د تارو مشوره یې په لاس او د حضرت یوسف(ع) د خریدارانو په ډله کښې ولاړه وه او ځان یې د یوه خریدار په شکل معرفي کاوه.

مرحوم الفت صاحب ما ډېر کم لیدلی وو. شاید په ټول عمر کښې دوه یا درې وار، هغه هم د اتو یا لسو دقیقو په شاو خوا کښې، خو یوه ورځ داسې پېښه شوه چې زه پښتو ټولنې ته د یو څه کار لپاره لاړم دا هغه ورځ وه چې محترم الفت د رئیس مستقل قبایل په حیث مقرر شوی وو، خلك او مراجعین د تبریکی لپاره ورته ډلې ډلې تله او راتله، راتلونکې ډلې اکثره رئیسان، وزیران، جنرالان و غټ خلك وه پدغه وخت کښې زه په یوه مکتب کښې معلم وم. چې زوړ لیلامي پطلون، خیرنه پګړی او نا پالشه بوټانو هېڅکله هم دا اجازه نه راکوله چې د تبریکی مجلس کښې ګډون وکړم. ځکه هلته ډېر لوکس، شیك، پالش شوی او په صابونونو مینځل شوي، معطر موټر سواران، چې د هغو کړاوفو زما د مخې سد او مانع وو.

زما پېژندنه هم د مرحوم سره لږ وه، کله به مې زړه را جګ کړ چې الفت یو ظاهر بین شخص نه دی، شال شړی او ململ د ده په نظر کښې تفاوت نه لري نو زما په ورتګ که خوشحاله نه شي نو خفه به هم نه شي او کله به بیا چرت راغی چې ته څوك او دا مقام! خو د دې ټولو مختلفو نظریاتو سره سره کله چې ازدحام کم شو. د دروازې پرده مې زړه نا زړه پورته کړه د الفت سترګې په ما ولګېدې. زما د کم جرأتی او ویریدونکی قیافې سره سره د چوکۍ نه را اوچت شو او د الفت په غېږ کښې یې ونیولم په خپل څنګ کښې یې کېنولم تر کومه وخته چې زه هلته وم ډېر غټان تله او راتله، خو ده مرحوم په هره خبره کښې زما سره مخاطبه کوله او نورو ته به یې صرف جواب قدری ویل. ما وویل چې مونږ تا د مقام او څوکی په لوړوالی نه پېژنو ته یو مفکر د ژوندانه د کړاوونو د سمولو او د حقیقت د درك او موندلو ته د رسېدلو یو مبارز یې ده وویل حقیقت زړو جامو کښې رټل کیږي. خو انسان جد و جهد کښې باید بې عزمه نه شي او ورنه رخصت شوم.

د مرحوم الفت صاحب تألیفات او لیکنې:

د الفت صاحب تألیفات که په کلی صورت د غور او تعمق لاندې ونیول شي نو د ده طرز تفکر انسان ته دا ټکی ور په ګوته کوي چې د ظلم او بې عدالتۍ سره مجادله وشي، فرد او جامعه د اسلامي مفاهیمو په معیار باید متکي وي، تفوق طلبي باید د علم او اجتماعي عدالت په تله وتلل شي نه د مادي او شخصیت پرستی په بناٴ دا هغه اسلامي او سپېڅلی نظر دی چې د اسلام مقدس دین ورته په ډېره درنه سترګه کتلی او د بشریت ستر لارښود حضرت محمد(ص) اجتماعي عدالت داسې بیان کړی:

والله لایؤمِنُ اَحَدُکُم حتیٰ یُحِبَ لاخیه مایُحِبُ لِنَفسه.

د ده محترم اکثره نظم او نثر د همدغه اصل او هِدایَت په رڼا کښې لیکل شوی. د الفت صاحب د فکر سطحه او د نظر لوړوالی دومره اوچت دی یوازې دا نه چې زه یې نشم تحلیل کولای بلکه ډېر د شعر او ادب د فن خاوندان هم د هغه لیکنو ته ګوته په غاښ دی چې دی مرحوم وایي:

زه یـــې پېــژنم شــاعر دی بـــل څـــوك نـــه دی
چـــې دا لـــوی جهـــان وړوکـــی ورتـــه ښـــکاري

طوفـــاني ســـیلاب ګڼـــي د مظلـــوم اوښـــکی
د دنیـــا بحـــر ډنـــډوکـــی ورتـــه ښـــکاري

د دنیـــا فـــاني عیشـــونه نعمتونـــه
د سپی مـخ کښـې پـروت هـډوکی ورتـه ښکاري

چـــې سـل وژنـــي او خپـــل نفـــس وژلـــی نشـــي
ببغیـــرت او ویریـــدونکی ورتـــه ښـــکاري

نو د دومره لوی او عالي نظر خاوند چې د ده لوړ خیالونه او ژور فکرونه په لاندې باندې ټولو باندې احاطه کړې وي او په هره جمله او هر فرد، هره کلمه یا په هر شعر باندې یې کتابونه ولیکل شي د دومره لوی متفکر او نظر خاوند د شخصیت یادونه په کومه ماته ګوډه مقاله او یا کوم مجله چې د هغه د ژوند او طرز تفکر ترجماني وکړي ډېر جرأت دی.
ځکه د ده اشعار که په مقایسوي ډول د علامه اقبال لاهوري له دري اشعارو سره وتلل شي نو بالکل ورسره معادل د کلماتو په جوړښت او خوږوالی د وخت او زمان د تطابق په متعلق هېڅ ترې نه کم نه دی.
دلته د مرحوم علامه اقبال یو فرد او د مرحوم الفت صاحب یو فرد د مثال په توګه وړاندې کوم:

علامه اقبال وايي:

سال ها در کعبه و بت خانه می نالد حیات
تا ز بزم عشق یك دانای راز آید بـیرون

خو دغه مقصد مرحوم الفت د نابغة الشرق سيد جمال الدين افغاني په متعلق داسې اداء کړی:

د قدرت له کارخـانې نـه کله کله
په جهان پيدا يو بل رنګه بشر شي

زما په عقيده د مرحوم الفت پېژندنه بايد د الفت په خبرو باندې وشي چې آيا الفت څه خبرې کړي، څه يې ويلی، څنګه يې ويلی، د چا لپاره يې ويلی، د کوم نظر خاوند وو، ده څه غوښتل چې بايد اجتماع څنګه وي او افراد بايد څنګه اصلاح شي.

لنډه دا چې د الفت خبرې د الفت په خبرو کښې دي مونږه که د ده په شان کښې له ځانه څه وايو او يا ليکو دا د هغه د فکر او نظر ترجماني نه شي کولای بلکه د ده د عالي شخصيت مظهر او بيانوونکی د ده محترم هغه ليکنی دي چې ده په خپل حيات کښې خپل طرز تفکر لکه د ځلانده تورې په شکل د هر ظلم او وحشت هر ناوړه عمل په مقابل کښې استعمال کړي او د تورې د ګوزارونو په عوض يې د قلم د تورې په استعمال د هغه په مقابل کښې جهاد کړی دی. دا ځکه چې د تورې جهاد خو د يو محدود وخت پورې وي او د قلم جهاد د قيامت تر ورځې دوام کوي.

مرحوم الفت د ژوند په دوران کښې ډېر کتابونه ليکلی چې ماته يې پوره شمېر معلوم ندی خو مشهورې ليکنې يې دا دي:

غوره اشعار، غوره نثرونه، د زړه وينا، لوړ خيالونه او ژور فکرونه، د اسلام نقش، د فرد او جامعې په جوړلو کښې او د منطق يوه رساله، وروستی تاليف يې د الفت خبرې دی. د ده د تاليفاتو هر عنوان يا هر يو شعر يا يو فرد دا حق لري چې يو مستقل کتاب پرې وليکل شي تر څو د هغه معانی او مفاهيم چې د ده د جملو د ترکيب په جوړښت کښې نغښتي وي وڅېړل شي پدغه وخت کښې چې زه دا خبره کوم د هغه مرحوم يو کتاب زما په مخکښې پروت دی چې دا فرد يې په وقايه ليکل شوی دی:

آزادي کــه خيراتــي وي يــا د چـا مهربــاني وي
افتخار به پرې ونه کا که همت يې افغاني وي
قرباني چې پکښې نه وي هغه کله لوی اختر وي
آزادی ســره ترلــی ډېــره لويــه قربــاني وي

نو د ادب پوهان پدې پوهېږي چې د دغه شعر په لنډو جملو کښې څومره ادبي مفاهيم او اسلامي ايثار او د ژبې سادګي او د معنويت په لحاظ څومره لوی مفهوم لري.

يو عربي شاعر وايي:

لَهــــا مِنهَــــا عَلَيهــــا شــــــواهد

(ده لره له همده ځنى په ده باندې شواهد موجود دی.)

زه دلته د فرد او اجتماع د جوړولو ځنې هغه نظريات چې د اسلام د مقدس دين لارښود حضرت محمد(صلى الله عليه و سلم) د اجتماعي ژوند د سمون لپاره بيان کړی را نقلوم:

اِنّ اَحبَ اَلنَاس اِلى الله يَومَ القِيامَةِ و اَقربَ هم مِنهُ مجلساً امامٌ عَادِلٌ و ان البغض الناس الى الله يوم القيامة و اشد هم عذاباً امام جايرٌ.

(امام بخاري – مسلم – ترمذی)

ده ده په نظر د اسلام د عالي قانون په چوکاټ کښې چې کومه آزادي د انسان لپاره ورکړل شوی هغه بايد تضمين او محفوظه پاتې شي يوه اسلامي ټولنه د اسلام په اساساتو بايد متکي وي په اسلام کښې مطلق العنان حکومت او مستبد نظام شرعي جواز نلري. د اسلام اولوالامر په هر نامه چې وي مکلف دی چې اجتماع د اسلام په اصولو عياره او برابره کړي له اسلامي اساساتو سره مطابق يو نظام جوړ کړي. د اسلام په مقدس قانون کښې دا حق هر چا ته ورکړه شوی چې واکمن قدرت ته د ښو او بدو توصيه او لارښودنه وکړي د همدغه اصل په بنا کله چې لومړی خليفه سيد نا حضرت صديق اکبر(رض) خليفه وټاکل شو په لومړی خطبه کښې يې وفرمايل:
زه ستاسو نه بهتر نه يم تاسو غونډې يو شخص يم که په حقه لاره روان وم زما مرسته وکړئ او که په باطله لاره روان وم په سمه لار مې برابر کړئ. زما اطاعت تر هغې پورې کوئ چې د خدای(ج) په لاره سم وم او که کوږ شوم په تاسو سمعه او اطاعت لازم ندی.
په همدې ډول کله چې حضرت عمر فاروق(رض) خليفه وټاکل شو په خطبه کښې داسې وفرمايل:
که زه مو بې لارې وليدم په سمه لار مې برابر کړئ.
په دغه وخت کښې يو مسلمان پاڅېده او توره يې را وښکه خليفه ته يې ووې:
کله چې ته منحرف شوې په دې توره به دې سموو.
حضرت عمر(رض) ډېر خوښ او د خدای(ج) شکر يې په ځای کړ چې په مسلمانانو کښې داسې کسان شته چې خليفه په توره سمې لارې ته برابروي او نه پرېږدي چې له حق نه منحرف شي.
هو! په اسلام کښې تنقيد او د اعتراض لاره خلاصه ده هر انسان حق لري چې تنقيد وکړي او په مشر کښې هم بايد د تنقيد د اورېدو حوصله موجوده وي. د اسلام هر عمل او هر حرکت بايد د مسلمانانو لپاره د يوې صالحې اجتماع د جوړولو په خاطر يو قانون وي او اسلامي جامعه و همهغو مقرراتو په اساس مخ په وړاندې لاره شي.
د غنيمت د مالونو د وېش په وخت کښې يوه ورځ يو قسم خاص رخت چې (برديماني) ورته ويل کېده، وېشل کېده چې يو يو ټادر هر چاته ورسېده. خليفه او د ده زوی عبدالله ابن عمر(رض) ته يو يو ټادر ورسېده ځرنګه چې د خليفه

مبارك قد جګ وه يو ځادر يې د لباس لپاره کافي نه وه. عبدالله د ده زوی خپل ځادر ورکړ چې د هغه لباس پوره شي.
خو کوم وخت چې خليفه ممبر ته وخوت او په خطابه کښې يې وفرمايل:

يا ايهاالناس اَسْمَعُواْ و اَطِيْعُواْ

(واورئ او اطاعت وکړئ)

په دغه وخت کښې حضرت سلمان(رض) پاڅېده او په مقابل کښې يې داسې ووېل چې:

لاَ سَمْعَ لَكَ عَلَيْنَا و لا طاعَتَهَ

(نه ستا اورو او نه ستا اطاعت کوو)

خليفه وفرمايل چې ولې؟ د څه لپاره؟

سلمان(رض) وفرمايل:

دا لباس دې له کومه کړ هغه يو ځادر خو ستا نه بس کېده معلومه ده چې بې عدالتي دې کړې.

خليفه(رض) خپل زوی ته وفرمايل چې ځواب يې ورکړه.

عبدالله ابن عمر(رض) ووېل چې ما خپله برخه هغه ته ورکړه چې لباس يې پوره شي.

حضرت سلمان(رض) ووېل:

اوس پر مونږه سمعه او اطاعت لازم دی.

د مرحوم الفت په نظر هغه اصل چې اسلامي قانون د ظلم په مقابل کښې د مبارزې لپاره مقرر کړې بايد پوره مراعات شي تر څو ظلم په هر رنګ او بڼه په هر شان او شکل او په هره سويه چې وي بالکل محوه او نابود شي او يا لااقل د هغه د امحاٴ لپاره جد و جهد جاري وساتل شي.

هر کله چې څلورم خليفه حضرت علی(رض) د خلافت لپاره مجبوره شوه په اسلامي تربيه او اخلاقو کښې ډېر تفاوت موجود شوی وه. اسلامي اخلاق مخ په انحطاط او ځوړ روان وه ځکه چې مسلمانان د عظيمو فتوحاتو له کبله د ډېر ثروت خاوندان شوی و. ورسره ورسره عياشي، تن پروري په زړونو کښې د جاه او جلال مينه د خواهشاتو پوره کول په اخلاقو کښې پوره بدلون راوستی وه. معنوي او روحاني تعلقات يې کم شوی وه. د حضرت عمر فاروق د خلافت نه وروسته که څه هم د فتوحاتو لړی همهغسې په کامیابه توګه روانه وه خو له دغو پرمختګونو سره معنوي او اخلاقي انحطاط، اقتدار، د شخصي ګټو مينه، د حرص او هوس اثرات په خلکو پرېوتی وه، سياسي رشوتونه او د ضمير خرڅول په ډله کښې د ډلو جوړول او څو ملګری پيدا کول خپل مرام په هغو قبلول رواج شوی وه. مګر حضرت علي(رض) خو د دغه مکتب سړی نه وه. ده مسلك له سياست نه نه قربان کاوه د اخلاقي کمزورتيا په وسيله يې سياسي کاميابی نه ګټله. هېڅا ته يې بې شرعي استحقاقه څه نه ورکول نه يې څوك تطميع کاوه کله چې د ده ورور عقيل(رض) په ډېر اميد ده ته راغی چې له بيت المال نه څه ورکړي. حضرت علي(رض) خپل زوی امام حسن ته ووېل کله چې زما برخه له بيت المال نه را ووته بازار ته ولاړ شه يو جوړ جامې او يوه جوړه پڼې ورته واخله. همدا سبب دی چې حضرت عقيل(رض) له ده نه خوابدی شو. خو کله چې حضرت معاويه(رضی الله عنه) ته ورغی هغه سل زره درهمه ورکړه. چې په دغه واسطه يې ورور له ورو نه بېل کړ خو څلورم خليفه مسکلی تقویٰ چې د بيت المال پيسې د سياسي مصلحت لپاره ولګوي اجازه نه ورکوله.

حضرت علي(رض) به ويل چې زه پوهېږم چې څه شی تا سو اصلاح کوي مګر نه غواړم د ځان په فاسدولو تاسو اصلاح کړم. حضرت علي(رض) غوښتل چې د رسول الله صلی الله عليه و سلم او د دريو واړو مخکينيو خلفاوو په لاره ولاړ شي خو مسلمانان له اخلاقي انحطاط سره دومره مخامخ وه چې د مخکينيو په زمانه کښې نه وه همدغه اخلاقي انحطاط او معنوي سقوط د دې باعث شو چې په مسلمانانو کښې تفرقې او رخنې پيدا شوې اسلامي زعامت خپل عظمت بايلود، يزيديان د قدرت خاوندان او اداري دستګاه بالکل فاسده شوه.

دلته د الفت نظر دا دی چې د اسلامي ټولنې په جوړولو کښې اداري فساد ستر عامل ګڼل کېږي باید په افرادو کښې اخلاقی تهذیب او سیاسي تقویٰ د دین په اصولو پابند اوسېدل په نظر کښې ونیولای شي تفوق پسندي او ځان په نورو لوړ ګڼل، خپل نظر په خلکو تحمیلول او د نورو نظریات له خپلو شخصي ګټو نه قربانول د اسلامي غرا دین په نزد محکوم او مردود دی.

ما مخکښې ویلی چې مونږه د الفت خبرې باید د الفت په خبرو کښې ولټوو د الفت فکر، ذکر، شعور ناسته، پاسته او کړه، وړه ټول دې ته متوجه وه چې باید خپل محیط او ماحول ناوړه او غیر انساني فکر څخه څرنګه جلا او اصلاح او څرنګه وژغورل شي.

په هغه وخت کښې چې د ده د غوره اشعارو کتاب چاپ شو، هر چا د ده اشعار لوستل خو د ده دا یو فرد د هر با سواده او بې سواده په خوله تکرار کېده:

نــه یمــه خــاین پــه خیانــت د نــورو پــوه یمــه
پوهه که ګناه وي خلك ټول اوس پوهېدلی دي
نه ومه خبر پرده مې لړ غوندې چې پورته کړه
نــه دی د ویلــو هغــه څــه چــې مــا لیــدلی دي
لــوړ مقام تــه رســي چــې بوټونــه پــاکوي د بــل
ډېــر پــه دغــه شــغل ریاســت تــه رســېدلی دي

ده په خپلو اشعارو کښې هر ظلم او ظالم غندلی او د هر بې وزلی په حال یې ژړا کړی ده. زه د ده دوه درې شعره چې عنوان یې دی د حق رڼا تر څېړنې لاندې نیسم. د مرحوم الفت دغه شعر چې (د حق رڼا ده) د ده د فکر ژوروالی انسان ته بالکل په ګوته کوي او دا مقصد ثابتوي چې الله(ج) فرمایلی: (الله نور السمٰوة و الارض) هغه ذات اقدس چې له وهم او مخیله قوا، عقل او تصور نه بېل او سوا دی د علم نظر هلته امکان نه لري هلته طول او عرض څرنګوالی او تکیف نشته هغه څه چې مونږه ګورو او یا یې د منطق او استدلال په شکل ثابتوو ذات اقدس له هغه څخه ډېر لوړ او عالي دی د حق تجلیات خپل انوار هغه ځای کښې ښکاره کوي چې یو ایمان یې ویني او بس.

عقل پوه نه دی چې یې څنګه په څه شان ویني
د حــق رڼــا کــړي تجلــی چــې یــې ایمــان وینــي

الفت صاحب ویلی چې:

زمــونږ منــه، زمــونږ رد، زمــونږ انکــار غلــط
څـــه اعتبــار لــري زمــونږه اعتبــار غلــط

دلته به بده نه وي چې د مولوي جلال الدین بلخي(رح) او د مرحوم الفت د نظر نژدې والی بلکه یو والی ته یو څه اشاره وکړو. مولانا وایي:

كُـــلُّ شَــئِيٍ قَالَــهُ غَيْــرُ المُفِيْـــق
اِنْ تَكَلَّــــفْ او تَصَلَّـــفْ لاَ يليـــق

دی هم وایي چې هر هغه څه چې وایي غیر هوښیار انسان ولو که ډېر تکلف او یا لاپې شاپې وکړي هغه د ذات اقدس سره مناسب نه دی دلته مرحوم بلخي په خپل عجز او د فهم ګونګوالی ته داسې اشاره کوي:

لا تُكَلِفنـــى فَـــانى فِـــى الفنـــاءُ
كَلّـــت اِفهـــا مـــى فَــلاَ اُحِصـــى ثنـــاءُ

دی وایي چې ما مه په تکلیف کوئ په عشق کښې فاني یم زما فهم او ادراك ګونګ او عاجز دی او د خپل عجز د اثبات لپاره هغه قدسي حیث چې آنحضرت(ص) فرمایلی او خپل عجز یې ښکاره کړی دی، راوړی:
لاَ اُحْصِى ثناً عَلَيْكَ كما اَنْتَ اَثْنَيْتَ على نفسك.
او دغه مبارك حدیث هم د قرآن کریم په اساس چې الله(ج) فرمایی منځ ته راغلی دی:
ان تعدوا نعمت الله لا تحصوها
مرحوم الفت په دغه متعلق داسې ویلی دي:

ستا معرفت تـه د بشـر عقـل رسـېږي کلـه
د انسـاني فکـر لبـاس پـه تـا جـوړېږي کلـه

خو د اثبات په وخت کښې بیا داسې وایي چې:

ړانده پوهېږي چې لمر شته دی مګر لمر نهویني
سحر لـه خوبـه را پـاڅېږي خـو سـحر نـه ویني

مولانا بلخي دا اثبات په دغو جملو کښې کړی دی:

آفتـــاب آمـــد دلیـــل آفتـــاب
گـــر دلیلـــت بایـــد از وی رومتـــاب

هو! د علت او معلول استدلال د فلاسفه ؤ استدلال ګڼل کېږي چې د هغو په صدر کښې د تفسير کبير مؤلف امام فخر رازی وايي:

چې يا ترجيح بلامرجح او يا توقف د شی په خپل نفس پورې راځي. دا دواړه باطل دي نو معلومه شوه چې ذات اقدس د علت او د معلول د سلسلې نه بهر، هلته چې زمان او مکان، عقل او شعور احاطه نه شي کولای او نه د فکر نظر هلته رسي چې دلته د الفت او مولانا نظريات بالکل متشابه او عين شی دی. خو مولانا په فخر رازي تنقيد کوي او وايي:

فخـــــــر رازی آرد را ليتـــــــی کنـــــــد
پـــيش مرغـــان ريـــزد و تـــی تـــی کنـــد

او د فخر رازي استدلال داسې محکوموي چې:

پـــای اســـــتدلاليان چـــوبين بـــود
پـــاي چـــوبين ســـخت بـــی تمکـــين بـــود

د مولانا په نظر په دليل اتکاء د تضعف اثر ګڼل کېږي او وايي چې:

يو اجلي د بديهياتو حاجت دليل ته نه لري چې مونږه له علت نه معلول ته او يا معلول نه علت ته حرکت وکړو.

مولانا د اثبات په مقام کښې داسې وايي:

جنـبش مـا هـر دمـی خـود اشـهد اسـت
کـو گـواهی ذولاجـلال سـر مـد اسـت

گـــردش ســـنگ اســـيا در اضـــطراب
اشـــهد آمـــدا بـــر وجـــود جـــوی آب

نو د مولانا بلخي او د مرحوم الفت اظهار عجز بالکل سره مشابه او د دوی فکري يووالی سره نژدې او يو شان دی نو ځکه الفت صاحب خيل عجز داسې اظهاروي:

خدايـه تـا نشـي پېژنـدی زمـونږ قليـل علـم
دا پـه علـت معلـول ولاړ زمـونږ عليـل علـم

اهـل عرفـان پـه تضـرع ماعرفنـاك وايـي
مونږ هاغـه حمـد کلـه ويلـی شـو چـې تـا تـه ښايي

همدا راز رئیس الصدیقین سید نا حضرت ابی بکر الصدیق(رض) فرمایلی چي:

العجـــــــــــــــــزعن درك الا دراك ادراكٌ
والبحـــــث عـــن الســـرالذات اشـــراكٌ

یعنی عاجزی د معرفت په میدان خپله پېژندل دی. نو د همدغه علت په اساس الفت صاحب د انسان پوهه او علم، کوڼ والی او ګونګوالی ګڼلی دی. ما په مخکښې کرښو کښې وویل چي د مرحوم هر عنوان یو کتاب او هر کتاب يي بابونه او هر باب کښې فصلونه او په هر فصل کښې شعرونه او هر یو شعر یي بیتونه چي د هر بیت په هره جمله او ترکیب کښې معانی او مقاصد پراته دی او هر مقصد يي د مرغلرو خزانې بلل کیږي. چې د ادب د شعر او شاعری لامبوزن او غواصان يي پیدا کولای شي دلته به بده نه وي چي یوې خبرې ته اشاره وکړم او هغه دا چي نه پوهېږم کوم کال او کوم وخت وه خو یو کتاب چي نوم يي وه یو شعر. دا شعر د پښتو د ادب پلار خوشحال خان خټك شعر وه. خو د پښتو د ادب ستر صوفي او فیلسوف شاعر امیر حمزه شنواری چي د خیبر د ادب څوکه یي له آسمان سره سیالي کوي له خوا لیکل شوی وه او د خوشحال دا یو شعر یي شرح کړي وه. هغه شعر دا دی:

پـه هـر څـه کښـي نـنـداره د هغـه مـخ کـړم
چـي لـه ډیـرې پیـدا یـی نـه نـا پدیـد شـو

دا کتاب په ډېر حکیمانه او عالمانه منطق توګه څېړل شوی وه چي د خوشحال بابا هغه فکري لوړ نظریات چي دغه یوه شعر کښې ځای شوی وه را ښکاره کړي اوس نو مونږه د محترم الفت هغه جد و جهد، مبارزه په یوه مجله یا یو کتاب کښې څنګه ځایولای شو؟ هغه د حق او حقیقت طرفدار د سلیم فطرت ترجمان او د یوه درست شعور او د یوې سپیڅلی عاطفي څښتن، یو واقعي خطیب او د یوې اسلامي نظر يي مبلغ وه. داسې مبلغ چې تبلیغ یې پند، نصیحت، حکمت، تقویٰ، دیانت، وفا، صدق او عشق ؤ. دی د یوه واقعیت داعي او د ذهنیتونو روښانوونکی ؤ. هر څه یې چي بدلیدلی هغه يي بد هم ګڼلی او د هغې په مقابل کښې یې د (مَنْ رَایٰ مِنکُم مُنکَراً فا لیغیره بیده و الا فبقلبه و الا فبلسانه) د هغه د تغیر او امحآ د کوښښ جهاد پیل کړي. د ده نظم او نثر هغه موعظه حسنه وه چي حق جل جلاله فرمایي:

اُدعُ اِلی سبیل ربك بالحکمة و الموعظة الحسنة.
د ده عشق د پروړګار د مخلوق د اصلاح سره ؤ.

حافظ صاحب وایي:

هرګـز نمیـرد آنکـه دلـش زنـده شـد بـه عشق
ثبـــت اســـت بـــر جریـــدهٔ عـــالم دوام مـــا

دی د حق ویلو یو ستر مجاهد ؤ او د ده جهاد تل جاری و. رسول کریم(ص) فرمایلی دی چې مؤمن جهاد په توره کوي او په لسان. د لسان او د قلم جهاد همېشنی جهاد وي همدا علت دی چې رسول کریم(ص) فرمایلی دی:

اَشَدُ الْجَهاد کِلمةُ الحق عند السلطان الجایر.
سخت جهاد د ظالم په مخ کښې د حق بیانول دی.

نو د دغه پورتنی حدیث شریف په اساس مرحوم الفت د وخت د قدرتونو په مقابل کښې تل دا حق جهاد کړی او د خلکو د ذهنونو د روښانه کولو په متعلق یې خپلې هڅې ندي سپمولې. دی په خپله وروستی وصیت نامه کښې داسې وایي:

لاس کښې که څه نه وه چې نهروري ماړه کړه

زړه کښې خو څه وه چې یې په دوی کړمه زهیر

ښه به وي که لږ مې دا تیاره قبر رڼا کاندي

که مې رڼا کړی وي د چا ذهن او ضمیر

په هغه وخت کښې چې په افغانستان لا چا د جهاد نوم هم نه شو اخستی الفت صاحب وایي:

چا چې یو قدرت منلی په جهان کښې د الله(ج)

اصلي کار یې دی جهان کښې جهاد فی سبیل الله

اسلام نر دی او نر توب دی شهامت زړورتوب دی

نه ژړا نه انګولا ده نه د ظلم مرئیتوب دی

يزيدان څومره ډېر شوي يو حسين نشته جهان کښې

د جهاد درس چا وا نه خست مهجور پاتې شو قرآن کښې

ومنـــــل مســـــلمانانو د اســـــلام آســـــان امرونـــــه

سر سايه وركوي خدايه! نه د حق لار كښې سرونه

دا وه د محترم الفت صاحب د جهادي تبليغ يوه لنډه نمونه چې د قلم په توره يې د وخت له جباريت سره مبارزه کړې. خدای(ج) دې وکړي چې يو څه نا څه د ده مرحوم د نظرياتو ترجماني مو کړې وي.

و السلام مع الاحترام

د قلم مجلې څخه:

داکتر عبدالرحمن الفت

د محترم الفت صاحب په یاد

په نصیب دی شه فردوس محترم پلاره
په سجدو کښې مې دعا لیل و نهاره

لوی شاعر او لوی لیکوال ټول درته وایي
چې سپېڅلی دې احساس و ګهرباره

نه دې خلق را په تنګ کړی په وعظونو
چې عمل کښې دی عبرتونه بې شماره

نه پادشاه او نه پیسو ته یې ټیټ شوی
خو غریب سره تواضع دی کړند لاره

نه پوهېږم چې د څو کالو ماشوم وم
چې ننګرهار کښې قحطي راغله بې مثاله

مؤظف شوی د غریبانو و کمک ته
امانت کاره په بې وزلو مهربانه

چې خوندي شول مستحق په کومکونو
اضافه دې خزانې ته وروسپاره

نه دې خپلې غريبۍ باندې نظر وه
نه اغواګرو مشورو ته غوږ په لاره

که و نورو ته نزول تا ته صعود وه
کابينې نه چې شورى ته دې کړه لاره

هميشه به حکومتو سره دې جنګ وه
چې خبر يې کړې د مظلوم امت له حاله

مرګ خو نه وه دا د لوى خداى (ج) رحمت وه
چې يې وژغورلې سانحونه بې هنجاره

ډېر دې اوښکې د اخلاص وې بهېدلې
چې دې وليد مستقبل د خيال په هنداره

د کربلا الهام(۱)[1] د جهاد ښکلى تعبير شو
وې مخلص چې خداى (ج) در وښودله لاره

راشه وژاړه په حال د دې ملت اوس
پس له يو نيم مليون شهيد د خداى په لاره

تا به ويلې چې دشمن به يې متحد کړي
غړوندي يې د تخرب ولوېده په غاړه

د نجيب قوت له اختلافه د احزابو

[1] د الفت صاحب په اشعارو کې لويه قصيده.

اعتماد يې که د جولايه اوهن ځاله(۲)[2]

نه ښامار ندی هغه زړه بوډۍ ده

چې د لسو کالو او بد نه کړي ويجاړه(۳)[3]

نه (الفت) چې د احوالو يې تعبير کړي
نه (احمد شاه) چې وښيي د وحدت لاره

د قلم د مجلې څخه:

فضل ولي ناګار

ستر ګور «الفت» ته

د هوډمن هنر قبله ورته ښکاريږي

چې د خيال غاړه کړه ورته ښکاريږي

دا ورشو د کوم فاتح ده چې شهسوار له

چم په چم روه او باړه ورته ښکاريږي

د انسان د تقدس ستر دعوه دار دی

دنياګی د چاوره ورته ښکاريږی

د (پريشان اوربل) د خوب تعبير يې وکړ

د ظالم جهان چپه ورته ښکاريږي

د پامير او د سپين غره د عظمت څوکی

---

[2] مثل الذين اتخذوا من دون الله اولياء كمثل العنكبوت اتخذت بيتأ و ان اوهن البيوت البيت العنكبوت لوكانو يعلمون.
[3] ولا تكونو كا التي نقضت غزلها من بعده قوة انكاثاً.

د ابـــدال بابـــا شـــمله ورتـــه ښـــکارېږي

ســـتر ګـــور فقـــر يـــې نخښـــه خطـــا نـــه کـــړه

د دنيـــا طالـــب ســـاده ورتـــه ښـــکارېږي

دا دی اوس هـــــم د تکبيـــــر نړيـــــزه چيغـــــه

د خپـــل تيـــر غـــږ انګـــازه ورتـــه ښـــکارېږي

وخـــت پـــه فـــن د تنقيـــد کـــچ اينـــی ناکـــاره

«خـو»: بـې «پاچـا» تشـه دعـوه ورتـه ښـکارېږي

د قلم فال

وربـل ئـې مـا پـه خـوب کښـې پرېشـان ليـدلی دی

سـتا بخـت خـو مـې رقيبـه دغـه شـان ليـدلی دی

د ګلـــو هـــار پـــه غـــاړه محبوبـــا شـــوه راحضـــوره

بلبلـــه دا وطـــن مـــې ګلســـتان ليـــدلی دی

کارغـان بـه پکښـې نـه وي بلـبلان بـه پکښـې وي

باغونـــه بـــه سمســـور وي مـــا بـــاغوان ليـــدلی دی

دا تـوره شپه بـه خـدای کانـدی پـه مـوږ بانـدې سبا

سپين مخ مې چې سبا غونـدې روښان ليدلی دی

تعبیـر یـې کـړی مـا پـه ظالمـانو بـه چیـه شـي

چپه کاکـل مـې خـوب کښـې د جانـان لیـدلی دی

مهاربــه دې پــه پــوزه شــي د ســرو زرو خاونــده

پــه ســرو شــونډو د پاســه مــې پېــزوان لیــدلی دی

زه پټـې سـترګې نـه یمـه پـه هـر څـه اوس پـوهېږم

پـه خلاصـو سـترګو بانـدې مـا جهـان لیـدلی دی

له دامه که دې خلاص کړم په قفس کښې دی ایسار کړم

صـیاده مـا خـو څـو رنګـه زنـدان لیـدلی دی

عمــل چــې وي آزاد او انتقــاد پکښــې بنــدي وي

مــا هلتــه د ظلمونــو ســخت طوفـان لیـدلی دی

که هر یو رانه وژني خیال او فکر مې مه وژنه
په دې کښې مې وطن ته لوی تاوان لیدلی دی

ارواښاد استاد الفت

نثارتربت پاک یگانه مجاهد خداپرست حقیقت بین وطنخواه
شاعربزرگواروسخن سرای بی مانندعصرما
دوست گرامی ویارجانی من گل پاچاالفت
ای زماگرانه اورروره

چگونه شعرنمایم بسوگ توانشاد
که حرف کند پیشترزمن فریاد

مرامجال نه بخشدسخن که گریم زار
که شعرزودترازمن عزاکندبنیاد

جهان شعربداغ توسوگوارشده
زخامه درغم توخون چکدبجای مداد

توشعربودی وتوذوق بودی وتوهنر
تونوربودی وتوصدق بودی وتوسداد

توگریه بودی وتوخنده بودی وتوعشق
توالفت وتومحبت توعاطفه تووداد

بگاه خشم خروشان چوسینهٔ جیحون
بگاه فخرفرازان چوقلهٔ شمشاد

قلم بمرگ تولرزدچنانکه درسرما
شکسته شاخ گلی لرزدازکشاکش باد

قسم بشعرکه: اندرقلمروخوشحال
بپایه توبدنیای شعرکمترزاد

برنج آبله پایان بینوای وطن
گریستی توچومادربماتم اولاد

باشک بیوهٔ بی خانمان بی فرزند
چه سیلهاکه زمژگان خامه ات نگشاد

بدردمرغک درخون طپیدهٔ مجروح
چه لعن هاکه نمودی بلانه صیاد

چه شامهای خجسته چه روزهای سعید
که باتوبود مراالفت مریدومراد

شبان ماه وشبان شباب ونای شبان
فضای خلوت یاران وصحبت آزاد

حدیث دلکش تودرفضای آن محفل
مسیح واربدلهای مرده جان میداد

دگرزنرگس شهلاکه وصفت خواهدکرد؟
که بباغ نرگس مارازمانه دادبیاد

دگرکه؟شانه زند زلف نسترن بقلم
دگرکه؟ تازه کندداغ لاله رابسواد

حدیث شوق که گویدکه خفت مرغ چمن
سرود بباغ که خواندبباغ شعربیداد

دگرکه بردل مجروح مانهدمرهم
دگرکه خاطرمحزون مانمایدشاد

دگرکه نکته سراید لطیف ترازآب
دگرکه شعرسراید بدیع ترازباد

دگرکه گرگ ستم رازندبمشت دهن
دگرکه پاک کندچشم باز را زعناد

تونورچشم وطن بودی ای دریغ که چرخ
جفانمودو ترازیرخاک تیره نهاد

تودربیاض وسوادزمانه محفوظی
همیشه تابودازروز وشب بیاض وسواد

ترا **بحافظ**هٔ روزگاربسپردند
که روزگار بد و خوب ما نماید یاد

حوت ۱۳۵۶
بغداد (خلیلی)

د استاد الفت په اشعارو او نثرونو د پوهانو او مشرانو لنډ نظر:

*الفت د جما ل او شعر په دنیا کې یو سیر کړی او د کائناتوله لیدلوېي یو موتې افکاررا ټول کړی ښایسته ښایسته ګلونه یې بوی کړی، مست شوی او په هغه پاکه مستی کې یې د زړه غړونه پورته شوی، دده ګوتو د هغه آرزوګانو ریکارد ثبت کړی دی.

د الفت په شعر کې د شاعر نصب العین چې زه ورته د مراد ټکی وایم ښه ځرګندیږي او دا په پښتو شعر کې زما یو زوړ ارمان ؤ چې الفت وبوست.

استاد عبدالرحمن پژواك

****

*ښه شعر هغه دی:

١- چې عوام او خواص پرې پوه شي او عارف او امي ترې د خپل ذوق په اندازه خوند واخلي.
٢- چې په هر ځای کې يې د قبول لپاره ځای موجود وي او د زړونو دروازې ورته بیرته وي یعنې د محل او ماحول له احاطې نه بیرون.
٣- چې د زمانې له قیده آزاد وي او پیړی پیړی او د هر عصر خلك ورته قدر او قیمت ورکړي.

د مرحوم الفت په شعرونو کې دغه درې واړه ښیګړی شته.

سيد شمس الدين مجروح

****

*اگر معاني، گرامی گوهر دریای دلست و حا ل شاعر دریایی باشد که این گوهر رامی پرورد، در دیار ما و در روزگار ما بلاشك این لآلی فروزنده اشعار الفت و این دریای گوهر خیز دل دردمند و حساس و سخن پرور آقای الفت است. الفت با این مجموعهٔ نغز، بزبان خوشحا ل خان و رحمان با با نوای نوینی افزوده و به شمشیر شیر شاه و محمود و احمد شاه پیرایهٔ دیگری بسته است.

سخنان او چاشنی درد دارد و شور ملیت.

من او را با داشتن چنین مجموعهٔ نغز و زیبا تهنیت میگویم و بر دل دردمند و خامهٔ شیوا و طبع دریا بار او آفرین میخوانم.

استاد خليل الله خليلى

****

*الفت ډیر دقیق او سترګور فنان او صنعت کار دی. د الفت هنر په پښتو نظم او نثر کښې ډیر ښه ځرګندیږي او ځانته یو خاص طرز لري، د الفت نثر هم شعر دی او نظم یې هم شعر دی. الفاظ او کلمات د شاعر او لیکوال مصالح دي. که الفت هغه سره اوبدي او ترتیب ورکړي د پښتو ادب یو شهکار به وي او که د بل چا په قلم ولیکل شي نو هغه به یو عام نثر یا نظم وي.

استاد عبدالحی حبيبي

****

*ښاغلی الفت شعر نه تکلف لري نه تصنع، د ده موجونه د احساساتو(لکه کابل رود)د قریحې له لوړو چینو څخه بهیږي او لکه بعضې ناظمین ارهډ ته ندی محتاج.

اظهار د فضل او معلومات خرڅول قطعاً وجود نلري، دی وایي چې زه (زړه) یم نه (دماغ)لاکن د ده مغزو زموږ د معنوي مایحتاجودقیق تحلیل کړی.

عبدالهادی داوي

****

*د کومو مغزو له تل څخه چې دغه قیمتي مرغلرې راوتلي دي د هغو خاوند د پښتونخوا د آسمان د یو داسې ځلانده ستورئ مثال لري چې د اشعارو رڼا یې د هر چا د مغزو او زړونو په ګوټونو اثر اچوي، موږ ډیر خوشحاله یو چې دغسې غوره اثر په ډیر ښایسته طباعت او قطع د پښتنی دنیا نندارتون ته وړاندې کوو او پدې توګه پښتنو ته د یوه ارځښتناك اثر د چاپیدو زیری ورکوو.

پوهاند صدیق الله رښتین

****

*زمانـــه چـــې پـــر مـــدار د کینـــې راســـي
ډیـر کلونـه دي پـه کـار چـې پـه دې ملـك کـې

د کمـــا ل پـــر منـــارو ټکـــې پریباســـي
بیـا ,,الفـت“ غونـدې شـیوا شـاعر پیداسـي

پوهاند عبد الشکور "رشاد“

....